

Zbigniew Suchecki

Wolnomularstwo w dokumentach Stolicy Apostolskiej i Kodeksie Prawa Kanonicznego, ze szczególnym uwzględnieniem dekretów Kongregacji Doktryny Wiary (1949-1983)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 41/3-4, 133-186

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O. ZBIGNIEW SUCHECKI OFMCONV.

WOLNOMULARSTWO W DOKUMENTACH STOLICY APOSTOLSKIEJ I KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM DEKRETÓW KONGREGACJI DOKTRYNY WIARY (1949-1983).

T r e ś ć: Wstęp – I. Powstanie masonerii współczesnej – 1. Podstawowe dewy Wielkiego Wschodu Francji – 2. Antyklerykalizm masonerii łacińskiej – 3. Podstaw potępienia masonerii – II. Źródła kan. 2335 KPK 1917 – III. Stanowisko Kościoła w dokumentach Kongregacji Doktryny Wiary – 1. Deklaracja Kongregacji Św. Oficjum 04-1949) *Confirmantur normae Codicis Iuris Canonici circa sectae massonicae et i rum fautores.* – 2. «Normae canonicae circa eos, qui sectis massonicis adhaerent, im tateae manent» – 3. Przynależność katolików do stowarzyszeń masońskich: *De catho qui nomen dant associationibus massonicis – list Complures episcopi*, Kongregacji I tryny Wiary (18-07-1974) – 4. «Nonnullae dantur interpretationes normarum de ins tione christifidelium in sectis massonicis» – 5. Wyjaśnienie stanowiska Kościoła o p należności katolików do stowarzyszeń masońskich, deklaracje (26-02-1975 i 17-02-19 6. Oświadczenie Konferencji Episkopatu Niemiec odnośnie przynależności katoli do masonerii (Würzburg, 28-04-1980) – 6.1. Niezmiennie stanowisko wolnomularstw 6.2. Wyniki rozmów – 6.3. Racje niezgodności – 6.3.1. Wolnomularska wizja świata 6.3.2. Wolnomularskie pojęcie prawdy – 6.3.3. Wolnomularskie pojęcie religii – 6. Wolnomularskie pojęcie Boga – 6.3.5. Wolnomularskie pojęcie Boga i Objawienia – 6. Wolnomularskie pojęcie tolerancji – 6.3.7. Wolnomularskie akcje rytualne – 6.3.8. skonalenie człowieka – 6.3.9. Duchowość wolnomularzy – 6.3.10. Różne prądy wewr wolnomularstwa – 6.3.11. Wolnomularstwo i Kościół katolicki – 6.3.12. Deklaracja k cowa – 7. *Akty i dokumenty* zebrania plenarnego Papieskiej Komisji do Spraw Rev KPK 1917 (20-29-11 1981 r.) – 7.1. Uwagi Konferencji Episkopatu Niemiec o zac wanie kan. 2335 w nowym KPK – 7.2. Kościół katolicki a wolnomularstwo – 7.3. K ferencja Episkopatu Niemiec odnośnie stosunków pomiędzy Kościołem katolickim a sonerią w Niemczech – 7.3.1. Metoda – 7.3.2. Niezmieniona pozycja wolnomularstw 7.3.3. Rezultaty spotkań – 7.4. Motywy niezgodności – 7.4.1. Ideologia wolnomular 7.4.2. Wolnomularskie pojęcie prawdy – 7.4.3. Wolnomularskie pojęcie religii – 7. Wolnomularskie pojęcie Boga – 7.5.5. Wolnomularskie pojęcie Boga i Objawienia Votum Rev.mi P. Stephani Gómez O.P. – 9. «De catholicis qui nomen dant associati

bus massonicis» – 10. «On the beatification of Giovanni Maria Gallot» – 11. Dyskusja nad kan. 2335 KPK 1917 (kan. 1374 KPK 1983) – 12. «Declaratio de associationibus massonicis» – 13. Niezgodność pomiędzy wiarą katolicką a masonerią. – Zakończenie.

Wstęp

Wolnomularstwo, popularnie nazywane masonerią, stanowiło w historii Kościoła oraz Prawa Kanonicznego problematykę, której Stolica Apostolska poświęciła niemal sześćset dokumentów. Liczne dekryty, instrukcje, Encykliki w sposób stanowczy potępiały i nadal zakazują przynależności katolików do tej Instytucji. W ostatnich wiekach wolnomularstwo regularne, prawowite i nieregularne, bez rozróżnień, które odstąpiło od pierwotnych zasad Instytucji, zostało potępione przez wielu papieży w licznych dokumentach¹. Od momentu powstania współczesnej masonerii spekulatywnej w 1717 roku, papieże jako pierwsi zasygnalizowali niebezpieczeństwo i potępił błędy.

KPK 1917 w kan. 2335 pod karą ekskomunikacji zarezerwowanej dla Stolicy Apostolskiej, potępił przynależność do sekty masońskiej oraz organizacji, które działały przeciwko Kościołowi lub władzy świeckiej². Cenzura *latae sententiae* po wejściu w życie KPK 1917 była bodźcem do licznych pytań skierowanych do Kongregacji Doktryny Wiary (byłego Św. Oficjum) przez biskupów diecezjalnych oraz osoby prywatne.

Wiele osób żywiło nadzieję na zmianę ustawodawstwa prawnego z rozpoczęciem Soboru Ekumenicznego Watykańskiego II. Nieliczne propozycje nadesłane przez biskupów do komisji centralnej spowodowały, że tematyka wolnomularstwa nie była rozpatrywana w trakcie Soboru. Jedynie sporadyczne wystąpienia biskupa meksykańskiego miały na celu zmianę ustawodawstwa oraz kar KPK 1917. Zaraz po Soborze Watykańskim II rozpoczęto nieoficjalny dialog z przedstawicielami masonerii.

¹ Z. S u c h e c k i, *La cremazione dei cadaveri nel Diritto Canonico*, Roma 1990; Tenże, *La Massoneria e le sanzioni della Chiesa*, w: Aa.Vv., *Liber amicorum mons. Biffi: scritti in onore di mons. Franco Biffi*, Citta del Vaticano 1994, 157-209; Tenże, *La cremazione nella legislazione della Chiesa*, w: *Apollinaris* 66 (1993) 653-727; Tenże, *Zagadnienie kremacji w rozwoju historycznym*, *Prawo Kanoniczne* 36 (1993) nr 1-2, 145-159; Tenże, *La cremazione nel Diritto Canonico Civile*, Roma 1995; Tenże, *La Massoneria nelle disposizioni del «Codex» del 1917 e del 1983*, Citta del Vaticano 1997.

² «Kan. 2335 - Nomen dantes sectae massonicae aliisque eiusdem generis associationibus quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur, contrahunt ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam».

W latach 1974-1980 zainicjowano prowadzone na wysokim poziomie rozmowy pomiędzy Konferencją Episkopatu Niemiec oraz przedstawicielami masonerii, w czasie których przeanalizowano rytuały trzech stopni uniwersalnych dla wolnomularzy (czeladnik, towarzysz oraz mistrz). Rezultatem sześcioletniej pracy stała się Deklaracja, iż niemożliwa jest równoczesna przynależność do masonerii i Kościoła katolickiego.

Rewizja KPK 1917 rozpoczęta po Soborze Watykańskim II, dialog Konferencji Episkopatu Niemiec oraz List zarezerwowany Kongregacji Doktryny Wiary w sprawie masonerii, rozesłany do Przewodniczących Episkopatów różnych krajów, który stał się listem publicznym, zmusił Kongregację do zastosowania wykładni autentycznej kan. 2335, na którą oczekiwano sześćdziesiąt cztery lata od wejścia w życie KPK 1917. Schematy nowego KPK nie wspominały o masonerii, jak to czynił kan. 2335, dlatego w dniach od 20 do 29 października 1981 roku. Papieska Komisja do Spraw Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego poświęciła tej tematyce *Quinta quaestio specialis³ De re assumptione can. 2335 vigentis C.I.C. in quo nomen dantes sectae massonicae aliisve eiusdem generis associationibus quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur, excommunicatione latae sententiae Sedi Apostolicae reservata puniuntur.*

1. Powstanie masonerii współczesnej.

Określenie „masoneria” lub „wolnomularstwo” jest pochodzenia francuskiego, wywodzi się od słowa „maszun”, massoune mestre, przeszczonego do Anglii przez Normanów, gdzie przekształciło się w „fremason”. Aby lepiej zrozumieć złożoną problematykę Instytucji, korzystne jest dokonanie licznych rozróżnień wolnomularstwa uniwersalnego. Podstawowe rozróżnienie obejmuje, moim zdaniem, fazę przedzałożeniową i założeniową. W okresie przedzałożeniowym wyłoniło się wolnomularstwo operatywne, odpowiedzialne za budowę katedr, bazylik, kościołów; w okresie założeniowym rozwinęło się wolnomularstwo współczesne zwane spekulatywnym.

24 czerwca 1717 roku, w święto św. Jana Chrzciciela, wolnomularze londyńscy ustanowili Wielką Lożę Anglii, Wielką Lożę Matkę Świata,

---

³ Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Acta et documenta Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo: Congregatio Plenaria: Diebus 20-29 octobris 1981 habita*, Citta del Vaticano 1991, 150-168; 308-335; 349-352.

powstała w wyniku połączenia 4 łóż londyńskich. Powstanie Wielkiej Łoży Londynu, jednoczącej masonów zwanych Moderns, wpłynęło na pierwszy podział z powodu wprowadzenia deizmu.

20 września 1721 roku Wielka Loża powierza prezbiteriańskiemu pastrowi J. Andersonowi zadanie zreformowania dawnych konstytucji.

Pragnę podkreślić, bez zgłębiania istoty problemu dotyczącego konstytucji, zawierającej przepisy wydane przez Wielką Lożę, że «starożytne teksty mówią o obowiązkach masona względem Boga i religii, potwierdzają, że powinien być wierny Bogu i Świętemu Kościołowi, aby nie popaść w błąd i herezję». Konstytucje Andersona w regule 39 stwierdzają: «każda z wielkich łóż (rokrocznie) ma prawo (i autorytet) ulepszać stare przepisy i ustanawiać nowe (o ile to służy wspólnocie, pod warunkiem, że Starożytne Landmarks zostaną zawsze wiernie zachowane...)». «Każda z wielkich łóż ma prawo polepszania poprzednich przepisów i ustanawiania nowych, lecz nie może zmieniać zasadniczych punktów, które na zawsze muszą pozostać nienaruszone i z gorliwością spełnione». Każda Wielka Loża ustanawia własne Landmarks. „Tego rodzaju granice, ograniczenia mają trzy charakterystyki: uniwersalności, niezmienności lub trwałości i starożytności, odróżniając w ten sposób Landmarks masonskie». Jako granice Instytucji Landmarks są uniwersalne, ponieważ wszystkie ustawy stanowią depozyt tradycji mularskiej i muszą „zachować” zawsze i wszędzie „granice” odróżniające od innych Instytucji świata profanów”.

W 1813 roku, po 96 latach rozłamu, na mocy układu pomiędzy stronami, zwanym Aktem Jedności, powstaje Wielka loża zjednoczona starożytnych wolnych mularzy Anglii.

1. Podstawowe dewiacje Wielkiego Wschodu Francji.

Po rozprzestrzenieniu się wolnomularstwa w Europie «powstawały zazdrości i konflikty, które narażały stabilność masonerii». W 1773 roku w celu regulacji stosunków pomiędzy Lożami powstaje Wielki Wschód Francji. Jednakże nie wszyscy masoni przystępują do Wielkiego Wschodu i pozostają zjednoczeni z Wielką Lożą Francji.

Pośród wielu podstawowych dewiacji, Wielki Wschód Francji ogłosił się ateistycznym. W czasie konwentu w 1877 roku, manipulowani przez pastora protestanckiego Desmons, dwie trzecie parlamentarzystów za-

twierdziło przedstawioną propozycję, gdy tymczasem kilka lat później, również z dokumentów urzędowych znikła tradycyjna formuła A.:G.:D.:G.:A.:D.:U.: (Na Chwałę Wielkiego Architekta (Budowniczego) Świata). Po dokładnym zapoznaniu się z sytuacją, Wielka Loża Matka z Londynu surowo zareagowała przeciwko postanowieniom francuskim i urugwajskim, zrywając urzędowo wszelkie stosunki. Jednym z podstawowych warunków, aby obediencja (związek łóż jednego rytu) była uważana za regularną i prawowitą, jest wyznanie wiary w G.:A.:D.:U.: (Wielkiego Architekta Świata) oraz przysięga na Biblię. Wielki Wschód Francji i Wielki Wschód Italii w zeszłym wieku były najbardziej antyklerykalne na świecie.

W wielu krytycznych publikacjach poświęconych masonerii, wyłania się oczywisty fakt, iż dzieci wdowy – masoni, zwłaszcza w Italii, ale nie tylko, byli «obsesyjnie nastawieni do walki przeciwko Watykanowi, księżom jak i wszelkim religiom, szczególnie zaś przeciw najbardziej zorganizowanemu i zagrażającemu Kościołowi – Leona XIII». Wprawdzie naszym celem nie jest zgłębianie tego zagadnienia, ale nie możemy go pomijać w niniejszym opracowaniu. W licznych opracowaniach, wystarczająco szeroko został udokumentowany okres, w którym starano się ośmieszyć religię. Odnośnie powyższego okresu pragnę zacytować dwa opracowania: Aldo A.Mola, *Storia della massoneria italiana dalle origini ai nostri giorni*, Milano 1992; Ferdinando Cordova, *Massoneria e politica in Italia 1892-1908*, Bari 1985 r. Jak wynika z bogatej dokumentacji, masoneria „zainicjowała i uzgodniła szerokie poruszenie opinii publicznej, skierowane na przywrócenie państwu szkoły państwowej, w której byłoby odrzucone nauczanie religii”. Pragnę również zaakcentować ważkość «propagandy rozvodu» popartej przez masonerię. Wielki Mistrz Ernesto Nathan zaproponował, aby «zaprosić naszych braci posłów by udali się do różnych ośrodków włoskich w charakterze mówców, w celu wygłoszenia referatów dla poparcia rozwodów». Ażeby działalność osiągnęła bezwzględne skutki, nie może wyjść na jaw, co zostało zapisane w aktach, że akcja uzyskała poparcie masonerii. Ernesto Nathan pomyślał, że owa działalność może się opierać na całkowicie świeckiej, bardzo wpływowej i kompetentnej w materii instytucji – Kole Prawniczym... W celu zobojętnienia katolików przynależących do Koła, Nathan wyjaśnił, że postarają się o zapisanie do Koła licznych masonów, opłacając z kasy skarbowej zakonu legitymacje dla tych wszystkich, których nie stać na opłaty.

2. Antyklerykalizm masonerii łacińskiej.

Wolnomularstwo z konieczności walki ostro występowało przeciwko wszystkim religiom pozytywnym, poczynając od najstarszej i ugruntowanej w Europie Zachodniej – Kościoła rzymskokatolickiego⁴. W publikacjach atakowano wiarę w Boga. Giosue Carducci, sekretarz loży «Felsinea» z Bolonii, zarzucał duchowieństwu, że «jest szkołą podłości i oszustwa... Carducci niezmiernie szybko osiągnął szczyt polemiki antyklerykalnej sławnym „Inno a Satana (Hymnem na cześć Szтана), napisanym w 1863 roku i opublikowanym w dwa lata później. Enotrio Romano brutalnie włączył się w gwałtownie atakujący satanizm osób lewicy rewolucyjnej i pararewolucyjnej w Europie.

Badania naukowe, przeprowadzone przez Ośrodek badań historii masonerii w Rzymie, pomagają nam zrozumieć, bazując na dokumentach z tego okresu, antyklerykalizm masonerii łacińskiej. Pokróćce chciałbym wskazać najistotniejsze momenty tegoż okresu. „W szczególności antyklerykalizm i racjonalizm są wspólne dla masonerii i socjalizmu”.

W końcu XVIII i na początku XIX wieku wiele grup protestanckich w Italii przybliżyło się do masonerii. 23-03-1886 roku pastor Kościoła Waldensów w Genui, Amedeo Bert w odpowiedzi na list Giacomo Dall Orso, „wybitnej osobowości masońskiej tegoż okresu w Genui”, pytał wyraźnie: „Czy w Genui i okolicach istnieją instytucje ewangeliczno-protestanckie? Jaką prowadzą działalność i jaki wpływ mogłyby mieć w walce ze wspólnym nieprzyjacielem? Kościół ten zwalcza otwarcie błędy i przesady, niemoralność i brak tolerancji Watykanu, poprzez otwarte przez niego szkoły, w których udziela się dobrego i wolnego nauczania podstawowego, poprzez konferencje publiczne wygłoszane przez różnych pastorów. Uważam, że na Kościół Waldensów można liczyć w rozszerzaniu zasad wolności, o których należy poinformować współczesne społeczeństwo... Musimy walczyć tą samą bronią, jeśli chcemy zwyciężyć.

3. Podstawowe potępienia masonerii.

Zeświecczenie kultu katolickiego w latach 1790-92, poprzez nową konstytucję, miało na celu oderwanie kleru francuskiego od Rzymu, aby podporządkować go całkowicie zwierzchnictwu państwa. Łoże masoń-

⁴ Por. A.M. I s a s t i a, *La massoneria e il progetto di „fare Italiani”*, w: Aa.Vv., *La morte laica: Storia della cremazione in Italia (1880-1920)*, Torino 1988, t. 1, 181-271; A. C o m b a, *La massoneria tra filantropia e pedagogia*, w: Aa.Vv., *La morte laica: Storia della cremazione in Italia (1880-1920)*, Torino 1988, t. 2, 179-218.

skie przyczyniły się do rozpowszechniania owych idei filozoficznych przy udziale wszelkich możliwych środków, rozsiewając nienawiść do religii. Uważały chrześcijaństwo jako „błąd a katolicyzm jako plagę”. Z ziemi francuskiej zamierzano wykreślić każdy ślad chrześcijaństwa i religii.

Niezmiernie klarowne jest stanowisko hierarchii kościelnej, a w szczególności Stolicy Apostolskiej, wobec kultury i społeczeństwa, które się wyłoniło z rewolucji francuskiej. Władza kościelna, sumiennie wypełniając swój urząd, występowała z dużą częstotliwością, by wskazać drogę, której należy się trzymać⁵.

Po pierwszym potępieniu przez Klemensa XII, bullą „In eminenti” (1738)⁶, encyklika Leona XIII „Quod sectam massonum: Humanum Genus” z 1884 roku, stanowi podstawowy dokument tego okresu⁷.

W ostatnich latach swojego pontyfikatu, Leon XIII w encyklice „Annum ingressi” (10.03.1902), zdemaskował i ujawnił „smutne skutki wywołane w rodzinach i życiu politycznym, wynikające z prześladowania Kościoła, papieża, które szczególnie należy przypisać masonerii. Instytucji tej należy przypisać – kontynuuje papież – większość sugestii i współudział w niustannym dręczeniu i występowaniu przeciwko Kościołowi”.

⁵ Por. F. L e m p a, *Księga VI: Sanckje w Kościele, część szczegółowa*, w: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983r., Lublin 1987, t. 4, 241-242.

⁶ C l e m e n s XII, Const. *In eminenti*, (28 Apr. 1738), w: Bullarum: Diplomatum et Privilegiarum Sanctorum Romanorum Pontificum, Romae 1738, t. 24, 366-367; B e n e d i c t u s XIV, Const. *Providas*, (18 Maii 1751), w: P. D e L a m b e r t i n i, Bullarium, Romae 1751, t. 3, 283-286; G r e g o r i o XVI, Ep. Encyc. *Mirari vos*, (21 Maii 1829), w: Bullarii Romani Continuatio, Romae 1832, t. 19, 129-133; L e o XII, Const. *Quo graviora*, (13 Mart. 1825), w: Bullarii Romani Continuatio, Romae 1825, vol. 8, 327-338; L e o XIII, Litt. *Ad Episcopos Italiae: qui excitantur ad viriliter agendum adversus sectam massonum*, (8 Dec. 1892), ASS 25 (1892-93) 274-277.

⁷ L e o XIII, Ep. Encyc. *Quod sectam Massonum: Humanum Genus*, (20 Apr. 1884), ASS 16 (1883-1884) 417-433; por. *La Civiltà Cattolica*, (1884) nr 2, 257-291; Leo XIII, Litt. *Ad Episcopos Italiae: qui excitantur ad viriliter agendum adversus sectam massonum*, (8 Dec. 1892), ASS 25 (1892-93) 274-277; O c h o a J., *Leges ecclesiae post codicem iuris canonici editae*, Romae 1967-1987, voll. 1-6; P i u s VII, Const. *Ecclesiam a Jesu Christo*, (13 Sept. 1821), w: Bullarii Romani Continuatio, Romae 1821, vol. 7, pars 2, 2180-2183; P i u s VIII, Ep. Encyc. *Traditi*, (21 Maii 1829), w: Bullarii Romani: Continuatio, Romae 1829, t. 9, 23-27; P i u s IX, Ep. Encyc. *Qui pluribus*, (9 Nov. 1846), w: Pii IX Pontificis Maximi Acta, Romae 1954, t. 1, 6-7; P i u s IX, Alloc. *Multiplies inter*, (25 Sept. 1865), ASS 1 (1865), 193-196; P i u s IX, Const., *Apostolicae Sedis*, (12 Oct. 1869), ASS 5 (1869) 287-312; S.C.S. Officii., Resp. *De sepultura ecclesiastica concedenda iis, qui nomen dederant sectae massonicae*, (2 Dec. 1840), ASS 26 (1840) 641; S.C.S.R.U. Inquisitionis, Decr. *Circa occultas sectas*, (13 Iulii 1865), ASS 1 (1865) 290-294; S.C.S.R.U. Inquisitionis, Instr. *De secta massonum*, (10 Maii 1884), ASS 17 (1884) 43-47.

II. Źródła kan. 2335 KPK 1917

Liczne źródła odnoszące się bezpośrednio bądź pośrednio do kan. 2335 KPK 1917, można podzielić na trzy kategorie:

1. Dokumenty poprzedzające wejście w życie KPK 1917;
2. KPK 1917 oraz liczne komentarze kodeksowe⁸;

---

⁸ G. Michiels, *De delictis et poenis: Commentarius libri V Codicis Juris Canonici*, vol. 1, De delictis: Canones 2195-2213, Paris-Tournai-Romac-New York 1961; Tenżc, *De delictis et poenis: Commentarius libri V Codicis Juris Canonici*, vol. 2, De poenis in genere: Canones 2214-2240, Paris-Tournai-Romac-New York 1961; Tenżc, *De delictis et poenis: Commentarius libri V Codicis Juris Canonici*, vol. 3, De delictis: Canones 2141-2313, Paris-Tournai-Romac-New York 1961; K. M ö r s d o r f, *Zum Problem der Exkommunikation. Bemerkungen zum Schema Documenti quo disciplina sanctorum seu poenarum in Ecclesia latina denuo ordinatur*, w: *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 143 (1974) 64-68; M. M y r c h a, *Ekskomunika*, w: *Polonia Sacra* 9 (1957) nr 4, 185; 10 (1956) nr 1, 81; 10 (1956) nr 2, 15; *Prawo Kanoniczne* 1 (1956) nr 1-2, 29; Tenżc, *Interdykt*, w: *Prawo Kanoniczne* 2 (1959) nr 1-2, 73-298; Tenżc, *Prawo karne: Komentarz do piątej księgi Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2, Kara, Warszawa 1960; Tenżc, *Suspensa*, w: *Prawo Kanoniczne* 9 (1966) nr 3-4, 255; 10 (1967) nr 1-2, 89; 10 (1967) nr 3-4, 171; 11 (1968) nr 3-4, 155; 12 (1969) nr 1-2, 161; G. P e l l e g r i n i, *Ius ecclesiae poenale: de delictis*, t. 1, Napoli 1962; Tenżc, *Ius ecclesiae poenale: de poenis in genere*, t. 2, Napoli 1965; F. R o b e r t i, *De delictis et poenis*, t. 1, Romac 1938; I. T c o d o r i, *Seceta Massonica*, w: *Apollinaris* 41 (1931) 579-584; P. T o c a n c i, *S. Congr. pro Doctrina Fidei, Declaratio de iis qui nomen dant sectis Massonicis*, w: *Apollinaris* 54 (1981) 35; A. B o r r a s, *Les Sanctions dans L'Eglise*, Paris 1990; Tenżc, *L'excommunication dans le nouveau code de droit canonique. Essai de définition*, Paris 1987; Tenżc, *Appartenance à l'Eglise, communion ecclesiale et excommunication*, w: *Nouvelle revue théologique*, 110 (1988) 801-824; A. C a l a b r e s c, *Diritto penale canonico*, Citta del Vaticano 1996; L. C h i a p p e t t a, *Il codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 1-2, Napoli 1988; V. D e P a o l i s, *Le sanzioni nella Chiesa*, w: *Aa.Vv.*, *Il diritto nel mistero della Chiesa*, Roma 1992, t. 3, 431-540; G. G h i r l a n d a, *Il diritto nella Chiesa mistero di comunione*, Frascati 1990; T.J. Green, *Commento sub cc. 1311-1399*, w: *The code of canon law: A text and commentary*, (pod redakcją J.A. Coriden, T.J. Green, D.E. Heintschel), London 1985; J. H o l l w e k, *Votum, Codex Iuris Canonici: Liber Quartus De Delictis et poenis: pars III. De Delictis in Specie et Relativis Poenis, tit. XIX-XXIII*, Romac 1909, w: L. M u s s e l l i, *Il contributo di Josph Hollwek alla codificazione del Diritto Penale Canonico*, w: M. V i s m a r a M i s s i r o l i, L. M u s s e l l i, *Il processo di codificazione del Diritto penale Canonico*, Padova 1983, 215-216; J. K r u k o w s k i, F. L e m p a, *Sankcje w Kościele*, w: *Aa.Vv.*, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Lublin 1987, t. 4, 113-282; F. L e m p a, *Część Szczegółowa*, w: *Aa.Vv.*, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.: Księga VI. Sankcje w Kościele*, Lublin 1987, t. 4; F. L ó p e z - l l a n a, *Ecclesia unum et plura. Riflessione teologico canonica sull'autonomia delle Chiese locali*, Citta del Vaticano 1991; A. M a r z o a, *Los delictos y las penas canonicas*, w: *Aa.Vv.*, *Manual de derecho canonico*, Pamplona 1988, 677-717; A. M a r z o a, *Commento sub c. 1374*, w: *Aa.Vv.*, *Comentario exegético al código de derecho canónico*, (pod redakcją A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña), t. IV/1, Pamplona 1996; L. M u s s e l l i, *1917-1983: per un raffronto tra le due codificazioni del diritto penale canonico*, w: *Monitor Ecclesiasticus* 114 (1989) 29-34; Tenżc, *Il contributo di Josph Hollwek alla codificazione del Diritto Penale Canonico*, w: M. V i s m a r a M i s s i r o l i, L. M u s s e l l i, *Il processo di codificazione del Diritto penale Canonico*, Padova 1983, 109-273.

3. Dokumenty Stolicy Apostolskiej ze szczególnym uwzględnieniem Dekretów Kongregacji Doktryny Wiary wydanych w latach 1949 – 1983⁹, Schematów nowego KPK 1983 oraz Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji Prawa Kanonicznego¹⁰.

⁹ S.C. S. Officii, Decl. *Confirmantur normae Codicis Iuris Canonici circa sectae massonicae et ipsarum fautores*, (20 Apr. 1949), w: Xav. Ochoa, *Leges Ecclesiae: post Codicem Iuris Canonici editae*, Romae 1969, t. 2, nr 2044, koll. 2595-2596; Konferencja Episkopatu Włoch, *Nota in vista delle consultazioni popolari*, (13 marca 1958), Rzym 1958, Archiwum CEI, w: *Enchiridion della Conferenza Episcopale Italiana: decreti, dichiarazioni documenti pastorali per la Chiesa Italiana*, t. 1, nr 130; S.C. pro Doctrina Fidei, Resp. (Kwicznij-maj 1973), *Normae canonicae circa eos, qui sectis massonicis adhaerent, immutatae manent*, w: Xav. Ochoa, *Leges Ecclesiae: post Codicem Iuris Canonici editae*, Romae 1980, t. 5, n. 4205, koll. 6606-6607; por. *Rivista diocesana milanese* 61 (1973) 377; S.C. pro Doctrina Fidei, Litt. *Complures episcopi*, ad praesides conferentiarum episcopaliū de catholicis qui nomen dant associationibus massonicis, Prot. 272/44, (18 lul. 1974), *Notiziario CEI* 1974, 191; EV 5/563; S.C. pro Doctrina Fidei, Decl. (26 Feb. 1975), *Nonnullae dantur interpretationes normarum de inscriptione christifidelium in sectis massonicis*, w: Xav. Ochoa, *Leges Ecclesiae: post Codicem Iuris Canonici editae*, Romae 1980, t. 5, nr 4360, kol. 6991; Konferencja Episkopatu Niemiec, Decl. *Dichiarazione circa l'appartenenza di cattolici alla Massoneria* (Würzburg, 28 aprile 1980), tekst w j. niemieckim znajduje się w: *Amtsblatt des Erzbistums Köln*, 1 czerwiec 1980, 102-111; S.C. pro Doctrina Fidei, Decl. *Declaratio de canonica disciplina quae sub poena excommunicationis vetat ne catholici nomen dent sectae massonicae aliisque eiusdem generis associationibus*, (17 Febr. 1981), AAS 73 (1981), 240-241; S.C. for Causes of Saints, *Statement There has appeared on the beatification of Giovanni Maria Gallot, a priest who is considered a member of masonry*, (20 September 1981), *L'Osservatore Romano*, weekly ed. in english (28 sept. 1981), 1-2; S.C. pro Doctrina Fidei, Decl. *Quaesitum est: de associationibus massonicis*, (26 Nov. 1983) AAS 76 (1984) 300; *Riflessioni ad un anno dalla dichiarazione della Congregazione per la Dottrina della Fede. Inconciliabilità tra fede cristiana e Massoneria*, *L'Osservatore Romano* (23-02-1985), 1; *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II Apparando: series I (Antepreparatoria)*, appendix vol. II, pars I, Romae 1961, 228-229, 794; *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Roma 1971, vol. I, pars IV, 340-341; Romae 1973, vol. II, pars V, 617-618; Roma 1974, vol. III, pars II, p. 586; vol. III, pars III, 19.

¹⁰ D.J. A n d r é s, *Leges Ecclesiae post codicem iuris canonici editae*, Romae 1994, vol. 7; Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, *Codex iuris canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Fontium annotatione et indice analytico-alphabetico actus*, Citta del Vaticano 1989; Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, *Communicationes* 1 (1969) 35-56, 77, 79-85; 2 (1970) 99-107; 194-195; 5 (1973) 195-196; 6 (1974) 33-35; 40-41; 7 (1975) 93-97; 8 (1976) 166-183; 9 (1977) 80; 147-174; 213; 304-322; 11 (1979) 9-10; 12 (1980) 189-199; 14 (1982) 137; 150; 15 (1983) 160; 16 (1984) 38-51; 17 (1985) 245-250; 21 (1989) 253; 22 (1990) 15-16; 118; 23 (1991) 49; 224; Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Recognoscendo, *Schema legis Ecclesiae fundamentalis. Textus emendatus*, Citta del Vaticano 1971; Tamże, *Schema documenti quo disciplina sanctionum seu poenarum in Ecclesia latina denuo ordinatur (reservatum)*, Citta del Vaticano 1973; Tamże, *Schema canonum de modo procedendi pro tutela iurium seu de processibus*, Citta del Vaticano 1976; Tamże, *Schemata canonum novi codicis iuris canonici*, Romae 1977; Tamże, *Codex iuris canonici schemata patribus commissionis reservata*, Citta del Vaticano 1980; Tamże, *Relatio complectens syntheses animadversionum ab em. mis atque exc. mis patribus commissionis ad novissimum schema codicis iuris canonici exhibitarum, cum responsonibus a secretaria et consultoribus datis*, Citta del Vaticano 1981; Tamże, *Codex iuris canonici. Schema novissimum iuxta patrum commissionis emendatum atque summo pontifici praesentatum*, Citta del Vaticano 1982; Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Acta et documenta Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo: Congregatio Plenaria: Diebus 20-29 octobris 1981 habita*, Citta del Vaticano 1991, 150-168; 308-335; 349-352; *Prima Romana Synodus. A.D. MDCCCCLX*, Citta del Vaticano 1960, nr 247.

Dwie pierwsze kategorie źródeł zostały szeroko opracowane z punktu widzenia historycznego¹¹ oraz doktrynalnego¹², natomiast trzecia nie zo-

¹¹ Aa.Vv., *La liberazione d'Italia nell'opera della Massoneria*, (pod redakcją A.A. Mola), Foggia 1990; Aa.Vv., *La Massoneria Oggi: Atti del corso estivo della Università Complutense di Madrid La Massoneria hoy*, (pod redakcją J. Ferrer Benimelli A.A. Mola), Foggia 1991; P. Agnelli Bicudo, *La Massoneria e la Chiesa*, w: Aa.Vv., *La Massoneria Oggi: Atti del corso estivo della Università Complutense di Madrid La Massoneria hoy*, (pod redakcją J. Ferrer Benimelli A.A. Mola), Foggia 1991, 128-134; *Anderson's Constitutions – Constitutions d'Anderson 1723*, (pod redakcją D. Ligou), Paris 1990¹; R. Appel, H. Vorgrimler, *Kirche und Freimaurerei in Dialog*, Frankfurt/M 1975; K. Baresch, *Katholische Kirche und Freimaurerei*, Wien 1983; K. Benchetri, C. Louart, *La Franc-Maçonnerie au Féminin*, Paris 1994; I. Biagianti, *Massoneria e socialismo nell'età giolittiana: il caso di Giovanni Merloni*, w: *La liberazione d'Italia nell'opera della Massoneria*, (pod redakcją A.A. Mola), Foggia 1990; P. Burnat, Ch. De Ville neuve, *Les Francs-Maçons des années Mitterrand*, Paris 1994; Camera dei Deputati Senato della Repubblica, IX Legislatura, *Commissione parlamentare d'inchiesta sulla Loggia Massonica P2: allegati alla relazione*, Serie II: Documentazione raccolta dalla Commissione, vol. 4, Altre forme massoniche coperte, t. 1, Roma 1984; t. 2, Roma 1985; G. Cantoni, *La massoneria nei documenti del Magistero della Chiesa cattolica*, w: Aa.Vv., *Massoneria cattolici e cultura: Atti del convegno organizzato da Alleanza Cattolica*, Lecce 1993, 27-52; Tenze, *La massoneria nei documenti del Magistero della Chiesa cattolica*, w: Aa.Vv., *Massoneria e religioni*, (pod redakcją M. Introvigne), Torino 1994, 133-182; L. Chajń, *Polskie Wolnomularstwo: 1920-1938*, Warszawa 1984; A. Comba, *Valdesi e Massoneria tra fine Ottocento e primo Novecento*, w: Aa.Vv., *La liberazione d'Italia nell'opera della Massoneria*, (pod redakcją A.A. Mola), Foggia 1990, 167-196; F. Corona, *Massoneria e Politica in Italia (1892-1908)*, Roma-Bari 1985; E. De Clevea, *Anticlericalismo e lotta politica nell'età giolittiana: L'"esempio della Francia" e i partiti popolari (1901-1904)*, w: *Nuova Rivista Storica*, 52 (1968) nr 3-4; Tenze, *Anticlericalismo e lotta politica nell'età giolittiana: L'estrema sinistra e la formazione dei blocchi popolari (1905-1909)*, w: *Nuova Rivista Storica* 52 (1968) nr 5-6; V. L. De Poncins, *Freemasonry and the Vatican: a struggle for recognition*, London 1968; G. Di Bernardi, *Filosofia della Massoneria: L'immagine massonica dell'uomo*, Venezia 1989; M. Dierckx, *Freimaurerei, die große Unbekannte*, Hamburg 1970; F. Giantulli, *L'Essenza della massoneria italiana: il naturalismo*, Firenze 1973; L. H. S. Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej w XVIII i XIX wieku, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź 1982; Tenze, *Ambicje, rachuby, rzeczywistość: Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej: 1905-1928*, Warszawa 1984; Tenze, *Massoneria Polska XX wieku: losy, loże, ludzie*, Warszawa 1993; Tenze, *Massoneria Polska XX wieku: losy, loże, ludzie*, Warszawa 1996; M. Heindel, *Framassoneria e Cattolicesimo: le lontane origini*, Pisa 1990; J. Hortal, *Maçonaria e Igreja: conciliáveis ou inconciliáveis?*, San Paolo 1993; M. Introvi gne, *La massoneria: origini, problemi, prospettive*, w: Aa.Vv., *Massoneria cattolici e cultura: Atti del convegno organizzato da Alleanza Cattolica*, Lecce 1993, 7-25; Tenze, *Che cos'è la massoneria: il problema delle origini e le origini del problema*, w: Aa.Vv., *Massoneria e religioni*, (pod redakcją M. Introvigne), Torino 1994, 13-62; Istituto di studi e ricerche Leonida Casali, *Massoni a Bologna*, Imola 1989; Ch. Jacq, *La massoneria, storia e iniziazione*, Milano 1978; D. Knoop, G. P. Jones, *The Genesis of Freemasonry: An account of the rise and development of Freemasonry in its operative, accepted and early speculative phases*, Manchester 1947; J. Lawrence, *Freemasonry – a religion?*, Eastbourne 1992; J. L. Cler, *Histoire de la tolérance au siècle de la Réforme*, 2 voll, Paris 1955; E. Lennhoff, O. Posner, *Internationales Freimaurer Lexicon*, Monaco 1980²; A. Mellor, *Nos Frères séparés. Les Francs-Maçons*, Paris 1961; Tenze, *I nostri fratelli separati. I Liberi Muratori*, Milano 1963; Tenze, *Logen, Rituale, Hochgrade*, Vienna 1968; Tenze, *Dictionnaire de la Franc-Maçonnerie et des Francs Maçons*, Paris 1989; A.A. Mola, *Storia della Massoneria italiana dalle origini ai nostri giorni*, Milano 1992; F. Molinari, *La Massoneria: cattedrale laica della fraternità*, Brescia 1989³; Tenze, *La Massoneria nei documenti pontifici dell'Ottocento*, w: *La liberazione d'Italia nell'opera della Massoneria*, (pod redakcją A.A. Mola), Foggia 1990, 207-227; *Riflessioni ad un anno dalla dichiarazione della Congregazione per la Dottrina della Fede. Inconciliabilità tra fede cristiana e Massoneria*, *L'Osservatore Romano* (23-02-1985), 1; P. Naudon, *La Franc-Maçonnerie*, Paris 1984; L. Néfontaine, *Evolution de la législation canonique vis-à-vis de la franc-maçonnerie*, w: *Esprit* Vie 5 (1984) 74-79; Tenze, *Eglise et Francmaçonnerie*, Paris 1990; E. Pavesi, *Intervento decisivo su Chiesa cattolica e massoneria*, w: *Cristianità* 14 (1986) 6-8; A. Scbastiani, *La Luce Massonica: L'Essenza*

della Libera Muratoria, voll. 1-5, Roma 1992-1993; L. S e s s a, *La questione dei Landmarks*, Foggia 1985; E. S g r o m o, *Riflessi massonici nella politica internazionale*, w: Aa.Vv., *Massoneria cattolici e cultura: Atti del convegno organizzato da Alleanza Cattolica*, Lecce 1993, 53-65; E. S i m o n i, *Bibliografia della Massoneria in Italia*, Foggia 1992; D. S t e v e n s o n, *The Origins of Freemasonry: Scotland's Century 1590-1710*, Cambridge 1988; *The Constitutions of free-masons, containing the history, charges, regulations, etc., of that most ancient and right worshipful fraternity (Le Costituzioni dei liberi muratori, contenenti la storia, i doveri, i regolamenti ecc., di quella piu antica e molto venerabile fratellanza)*, London 1723; L. T r o i s i, *La Massoneria. Profilo storico-cronologico*, Foggia 1990.

¹² Aa.Vv., *Massoneria cattolici e cultura: Atti del convegno organizzato da Alleanza Cattolica*, Lecce 1993; Aa.Vv., *Massoneria e religioni*, (pod redakcją M. Introvigne), Torino 1994; Aa.Vv., *A bliźniego swego...: Materiały z sympozjum «Św. Maksymilian Maria Kolbe – Żydzi – masoni»*, (pod redakcją S.C. Napiórkowski), Lublin 1997; G. C a p r i l e, *Il G.A.D.U. e i suoi adoratori*, La Civiltà Cattolica, 107 (1957) nr 3, 33-48; G. C a s a l e, *Cattolici e massoneria: dialogo e «doppia appartenenza»*, w: Aa.Vv., *Massoneria e religioni*, (pod redakcją M. Introvigne), Torino 1994, 183-187; G. C a p r i l e, *I Documenti pontifici intorno alla Massoneria*, La Civiltà Cattolica, 108 (1958) nr 2, 167-176; Tenze, *I Documenti pontifici intorno alla Massoneria*, La Civiltà Cattolica, 108 (1958) nr 3, 504-517; Tenze, *Chiesa e Massoneria oggi*, La Civiltà Cattolica, 115 (1964) nr 2, 145-151; Tenze, *Cattolici e Massoneria: un'importante dichiarazione sulla scomunica*, La Civiltà Cattolica, 125 (1974) nr 4, 159-162; Tenze, *Ancora sull'appartenenza alla Massoneria*, La Civiltà Cattolica, 136 (1985) nr 2, 582; F. C o r d o v a, *Massoneria e politica in Italia 1892-1908*, Bari 1985; M. C o r d o v a n i, *La Chiesa e la Massoneria*, *L'Osservatore Romano*, 19 marzec 1950, 1; G. C o t t i e r, *Regards catholiques sur la Franc-Maçonnerie (I): l'histoire de difficiles rapports*, w: Segretariato per i non credenti, *Atheism and dialogue. Athéisme et Dialogue. Ateísmo y Diálogo* 22 (1987) nr 2, 101-119; Tenze, *Regards catholiques sur la Franc-Maçonnerie (II): Après Vatican II, ouverture possible?*, *Tamze*, 22 (1987) nr 3, 197-221; *Documentazioni: Il Grande Oriente di Francia contro la Chiesa Cattolica*, *L'Osservatore Romano*, 10 wrzesień 1952, 3; R.F. E s p o s i t o, *La massoneria e l'Italia: dal 1800 ai nostri giorni*, Roma 1956; Tenze, *Le buone opere dei laicisti, degli anticlericali e dei frammassoni*, Roma 1970, 263-276; Tenze, *La riconciliazione tra la Chiesa e la Massoneria: Cronaca di alcuni avvenimenti e incontri*, (wstęp V. Miano, G. Gamberini, G. Caprile), Ravenna 1979; Tenze, *Pio IX. La Chiesa in conflitto col mondo. La S. Sede, la Massoneria e il radicalismo settario*, Roma 1979; Tenze, *Le grandi concordanze tra Chiesa e Massoneria*, Firenze 1987; Tenze, *Il p. Hermann Gruber SJ (1851-1930): E' l'inizio del disgelo cattolico – massonico: documenti inediti dell'archivio provinciale dei Gesuiti di Colonia*, w: *Palestra del Clero*, 1989, 471-500; Tenze, *Ecumenismo e dialogo Chiesa-Mondo nell'insegnamento di d. Giacomo Alberione (1884-1971)*, w: *Palestra del Clero*, 1989, 331-358; Tenze, *Santi e massoni al servizio dell'uomo: vite parallele*, Foggia 1992; J.A. F e r r e r B e n i - m e l i, *Bibliografia de la masoneria. Introducción histórica-crítica*, Madrid 1978²; Tenze, *Masoneria, Iglesia e Ilustración*, 4 voll., Madrid 1982-1986²; Tenze, *Masoneria española contemporánea. Siglo XXI*, 2 voll., Madrid 1987²; Tenze, *Gli studi storici sulla Massoneria in Europa*, w: Aa.Vv., *La Massoneria Oggi: Atti del corso estivo della Università Complutense di Madrid* La Massoneria hoy, (pod redakcją J. Ferrer Benimeli A.A. Mola), Foggia 1991, 135-150; J.A. F e r r e r B e n i m e l i, G. C a p r i l e, *Massoneria e Chiesa cattolica ieri, oggi, domani*, Roma 1982; C. F r a n c o v i c h, *Storia della Massoneria in Italia. Dalle origini alla Rivoluzione Francese*, Firenze 1989; G. G a m b e r i n i, *Attualità della Massoneria: Contenti gli operai?*, Ravenna 1978; J. S t i m p f l e, *La Chiesa cattolica e la massoneria. La commissione per il dialogo ha chiarito la decisiva questione*, w: *Quaderni di Cristianità* 2 (1986) nr 4, 45-67; Tenze, *Dall'indagine dei vescovi tedeschi (1974-1980) al documento vaticano del 1983*, w: Aa.Vv., *Massoneria e religioni*, (pod redakcją M. Introvigne), Torino 1994, 162-182; Z. S u c h e c k i, *La cremazione dei cadaveri nel Diritto Canonico*, Roma 1990; Tenze, *La Massoneria e le sanzioni della Chiesa*, w: Aa.Vv., *Liber amicorum mons. Biffi: scritti in onore di mons. Franco Biffi*, Città del Vaticano 1994, 157-209; Tenze, *La cremazione nella legislazione della Chiesa*, w: *Apollinaris* 66 (1993) 653-727; Tenze, *Zagadnienie kremacji w rozwoju historycznym*, *Prawo Kanoniczne* 36 (1993) nr 1-2, 145-159; Tenze, *La cremazione nel Diritto Canonico Civile*, Roma 1995; Tenze, *La Massoneria nelle disposizioni del «Codex» del 1918 e del 1983*, Città del Vaticano 1997; K. T u s z y ŋ s k i, *Wolnomysłcielstwo i masoneria jako historyczny kontekst apostołstwa św. Maksymiliana Kolbego*, Aa.Vv., *A bliźniego swego...: Materiały z sympozjum «Św. Maksymilian Maria Kolbe – Żydzi – masoni»*, (pod redakcją S.C. Napiórkowski), Lublin 1997; Z. Z i m o w s k i, *Kościół a masoneria*, w: Aa.Vv., *A bliźniego swego...: Materiały z sympozjum «Św. Maksymilian Maria Kolbe – Żydzi – masoni»*, (pod redakcją S.C. Napiórkowski), Lublin 1997, 135-146; A. Z w o l i ŋ s k i, *Wokół Masonerii*, Kraków 1993.

stała opracowana w sposób porównawczy z teologią, filozofią oraz prawem kanonicznym.

Analiza dekretów Kongregacji Doktryny Wiary oraz wyników cennej dyskusji Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji Prawa Kanonicznego z 1981 roku, pomaga w zrozumieniu ewolucji kan. 2335, który ostatecznie został umieszczony w kan. 1374 KPK 1983.

III. Stanowisko Kościoła w dokumentach Kongregacji Doktryny Wiary

1. Deklaracja Kongregacji Św. Oficjum (20-04-1949) Confirmantur normae Codicis Iuris Canonici circa sectae massonicae et ipsarum fautores¹³.

Stopniowe zgłębienie natury i celów masonerii, przeprowadzone przez Kościół, przed wydaniem w dniu 26 listopada 1983 roku Deklaracji *Quaesitum est* na temat masonerii, pozwoliło Kongregacji na zapoznanie się z pozycją moralną, doktrynalną i filozoficzną Instytucji.

W odpowiedzi na pytanie ordynariusza z Trydentu, odnośnie do «pewnej gałęzi masonerii, która nie tylko pozwoliłaby swoim adeptom na wolne wypełnianie praktyk religijnych Kościoła katolickiego, lecz wpoiłaby wierność względem niego», kard. F. Selvaggiani – prefekt Kongregacji Św. Oficjum, dnia 20 kwietnia 1949 roku wystosował deklarację, w której potwierdził normy Kodeksu Prawa Kanonicznego odnośnie sekt masoniackich: «nic nie zaszczyliło, aby można było zmienić w tej materii decyzje Stolicy Apostolskiej i dlatego nadal pozostają w takiej formie względem jakiegokolwiek formy masonerii».

O. Mariano Cordovani w artykule opublikowanym na pierwszej stronie w *L'Osservatore Romano* podtrzymuje, że «wśród rzeczy, które się odnawiają i wcielają w życie, i to nie tylko w Italii, znajduje się masoneria ze swoją wrogością, zawsze odnowioną przeciwko religii katolickiej». Podkreśla on fakt, który wydaje się nowością: «wśród różnych warstw społecznych rozszerza się pogląd, że masoneria pewnego rytu nie jest już sprzeczna z Kościołem, co więcej, nastąpiło porozumienie pomiędzy masonerią a Kościołem, na mocy którego również katolicy spokoj-

---

¹³ S.C. S. Officii, Decl. *Confirmantur normae Codicis Iuris Canonici circa sectae massonicae et ipsarum fautores*, (20 Apr. 1949), w: Xav. O c h o a, *Leges Ecclesiae: post Codicem Iuris Canonici editae*, Romae 1969, t. 2. nr 2044, koll. 2595-2596.

nie mogą się zapisywać do sekty, unikając niebezpieczeństwa popadnięcia w ekskomunikę czy upomnienie».

Ten sam fakt potwierdził o. G. Caprile, S.I., światowy znawca masonerii, że niektóre osoby w okresie soborowym naciskały na pojednanie pomiędzy Kościołem katolickim a masonerią. O. G. Caprile w artykule *Chiesa e massoneria oggi [Kościół i masoneria dzisiaj]*, w *La Civiltà Cattolica*, 1964, nr 2, 145-151, w punktach bardzo jasnych przedstawił problem: «ewentualne zbliżenie się pomiędzy Kościołem a masonerią» lub «co więcej domaganie się utworzenia masonerii katolickiej».

Autor precyzuje, że «chodzi tutaj o małą grupę. Prawie większość innych ugrupowań masońskich, ukształtowanych wg nieskazitelnego ducha panującego od początku i tradycji stowarzyszenia, podtrzymuje przeciwne stanowisko, s. 146. «*Il Bollettino del Grande Oriente d'Italia* [Dziennik Wielkiego Wschodu] (styczeń 1962 r., 10-12), przedstawiając próby podjęte na tym polu przez Mellora, Peyrefittego i Anceschiego, podsumował kategorycznym non possumus: „Przeciwstawiamy się na zmianę naszych landmarks i odrzucamy w ten sposób opróżnienie masonerii z jej istoty”. *Acta Italica Muratoria* (listopad 1962 r., 5-8) udokumentowały, że jedynie Kościół powinien dokonać zmiany, „musi się zdecydować na zapomnienie doznanych krzywd w przeszłości, wyrzec się swojej zarozumiałości o nieomyślności ... masoneria jest „chrześcijańska i ewangeliczna” i jedynie ona może zbawić ludzkość, dając jej między innymi „pewną wiarę – bez dogmatów, bez ubóstwa”», 147. «Z jeszcze większym autorytetem, sam Wielki Mistrz Wielkiego Wschodu Francuskiego – Jacques Mitterand, zapytany, czy encyklika *Pacem in terris* mogła sprzyjać zbliżeniu się pomiędzy masonerią a Kościołem, odpowiedział: „Na ten temat napisano rzeczy bezsensowne. Prawda jest następująca: Wielki Wschód Francji nigdy niczego nie przyspieszał”», 148).

W tamtym okresie we Francji, Wielki Wschód dokonał następujących posunięć: «Konwent Wielkiego Wschodu we Francji stwierdził, że wolność ludzka jest zagrożona przez działalność klerykalną Watykanu we Francji, na terytorium pozamorskim Unii Francuskiej i w całym świecie, decyduje, aby się przeciwstawić Kościołowi: „1) poznanie przy pomocy wszystkich środków delikatnej gry Sekretariatu Stanu Watykanu, którego celem jest narzucenie bez honoru, całej ludzkości dyktatury polityczno-ekonomicznej i religijnej; 2) zaprasza wszystkich masonów Wielkiego Wschodu Francji do ciągłej pracy w każdym miejscu, by zjednoczyć wszystkich świeckich i wymaga od zajmujących istotne funkcje, tego samego zapału w obronie ideału instytucji świeckich; 3) akceptacja w nieustannej walce przeciwko klerykalizmowi rzymskiemu na każde zrzeczenie zgodne z ideałem masońskim».

2. *Normae canonicae circa eos, qui sectis massonicis adhaerent, immutatae manent*¹⁴

Kard. F. Šeper, prefekt Kongregacji Doktryny Wiary w odpowiedzi na pytanie skierowane do tego dykasterium 17 kwietnia 1973 roku przez jednego z biskupów, względem udzielenia wytycznych odnośnie do osób wstępujących w szeregi masonerii, udzielił krótkiej informacji: «odnośnie do meritum sprawy dotychczas nic nie uległo zmianie w ustawodawstwie regulującym powyższą materię».

3. *Przynależność katolików do stowarzyszeń masonskich:*

*De catholicis qui nomen dant associationibus massonicis – list Complures episcopi, Kongregacji Doktryny Wiary (18-07-1974)*¹⁵.

Kard. Franjo Šeper, prefekt Kongregacji Doktryny Wiary oraz J. Hamer, sekretarz, 18 lipca 1974 wystosowali List «*Complures episcopi, ad praesides conferentiarum episcopalium de catholicis qui nomen dant*

¹⁴ S.C. pro Doctrina Fidei, Resp. (kwiecień-maj 1973), *Normae canonicae circa eos, qui sectis massonicis adhaerent, immutatae manent*, w: Xav. Ochoa, *Leges Ecclesiae: post Codicem Iuris Canonici editae*, Romae 1980, t. 5. nr 4205, koll. 6606-6607; por. *Rivista diocesana milanese* 61 (1973) 377.

¹⁵ «Eminentissime Domine, Complures Episcopi ab hac Sacra Congregatione quaesiverunt de pondere et interpretatione Canonis 2335 C.I.C. qui sub poena excommunicationis vetat catholicis nomen dare associationibus massonicis aliisve eiusdem generis.

Decursu longioris examinis huius quaestionis Sancta Sedes Conferentias Episcopales quarum res particulari modo interest pluries consuluit, ut istarum associationum naturam et navitatem hodiernam necnon Episcoporum mentem melius cognosceret.

Magna tamen divergentia responsionum quae rationem reddit diversarum situationum in unaquaque natione non sinit S. Sedem mutare legislationem generalem hucusque vigentem quae igitur in vigore manet usquedum nova lex canonica a competenti Pontificia Commissione Codici Iuris Canonici recognoscendo publici Iuris fiat.

In considerandis autem casibus particularibus praec oculis tenendum est legem poenalem strictae subesse interpretationi. Proinde tuto doceri et applicari potest opinio eorum auctorum qui tenent praedictum canonem 2335 respicere eos tantum catholicos qui nomen dant associationibus quae revera contra Ecclesiam machinantur.

Manet tamen in quocumque casu prohibitio pro clericis religiosi necnon membris Instituto saccularium nomen dandi quibuscumque associationibus massonicis.

Quae dum tecum communico, sensus profundae aestimationis meae Tibi pando atque remaneco Tibi addictissimus in Domino. Franciscus Card. Šeper, *praefectus*, J. Hamer, *secretis*, Romae, 18 Iulii 1974», S.C. pro Doctrina Fidei, *Litt. Complures episcopi, ad praesides conferentiarum episcopalium de catholicis qui nomen dant associationibus massonicis*, Prot. 272/44, (18 Iul. 1974), *Notiziario CEI* 1974, 191; AAS 73 (1981) 240-241; EV 5/563.

associationibus massonicis» mający na celu zrozumienie oraz interpretację kan. 2335.

Liczne listy biskupów kierowane do Kongregacji Doktryny Wiary z za pytaniem odnośnie do interpretacji kan. 2335 KPK 1917, który pod karą ekskomuniki zakazywał katolikom zapisywania się do stowarzyszeń masońskich lub innych tego pokroju wpłynęły na wydanie deklaracji. Przed wydaniem deklaracji Stolica Apostolska rozesała list zarezerwowany do przewodniczących licznych episkopatów szczególnie zainteresowanych tym problemem, aby móc lepiej poznać naturę i działalność tych stowarzyszeń oraz opinię biskupów.

Rozbieżność odpowiedzi była wyrazem zróżnicowanych poglądów w wielu krajach, co nie pozwoliło Stolicy Apostolskiej na zmianę obowiązujących norm ogólnych, stąd ich aktualność aż do wejścia w życie nowego Prawa Kanonicznego przygotowanego przez odpowiednią Papieską Komisję do Spraw Reformy Kodeksu.

Zostały przypomniane normy o ścisłej interpretacji norm karnych. Punktem centralnym Listu jest stwierdzenie, że z pewnością można nauczać i stosować opinie tych autorów, którzy uważają, że kan. 2335 odnosi się jedynie do tych katolików, którzy zapisują się do stowarzyszeń faktycznie działających przeciw Kościołowi: *Proinde tuto doceri et applicari potest opinio eorum auctorum qui tenent praedictum canonem 2335 respicere eos tantum catholicos qui nomen dant associationibus quae revera contra Ecclesiam machinantur*¹⁶.

W każdym przypadku występuje zakaz zapisywania się do stowarzyszeń masońskich klerykom, zakonnikom oraz członkom instytutów świeckich.

*4. Nonnullae dantur interpretationes normarum de inscriptione christifidelium in sectis massonicis*¹⁷

Kongregacja Doktryny Wiary 26 lutego 1975 roku wystosowała deklarację *Nonnullae dantur interpretationes normarum de inscriptione christifidelium in sectis massonicis* do przewodniczącego Konferencji Episko-

¹⁶ Tamże.

¹⁷ S.C. pro Doctrina Fidei, Dcl. (26 Feb. 1975), *Nonnullae dantur interpretationes normarum de inscriptione christifidelium in sectis massonicis*, w: Xav. Ochoa, *Leges Ecclesiae: post Codicem Iuris Canonici editae*, Romae 1980, t. 5. nr 4360, kol. 6991.

patu Brazylii, który zażądał od Kongregacji wyjaśnień odnośnie do zapisywania się wiernych do sekt masonskich¹⁸.

Cenna Deklaracja proponuje w punkcie pierwszym, aby zainteresowane stowarzyszenia wydały publiczne oświadczenie, w którym zadeklarują, że nie zamierzają walczyć z Kościołem. Z pewnością deklaracja nie będzie obiektywna i wystarczająca jak również nie można jej oczekiwać. Wydaje się jednak, że można zaufać tym katolikom, zapisanym od wielu lat do masonerii, którzy spontanicznie proszą o przystępowanie do Sakramentów (co wcześniej było im z tego powodu zabronione); wierni ci deklarowali *onerata ipsorum conscientia*, że stowarzyszenie, do którego są zapisani nie wymaga od nich żadnych kompromisów sprzecznych z ich prawym sumieniem chrześcijańskim. W tej sytuacji niestosowne byłoby wydawanie przez Biskupów publicznych deklaracji o jakimkolwiek stowarzyszeniu.

W punkcie drugim deklaracja odnosi się bezpośrednio do kan. 2335 a w szczególności do zdania «machinari contra Ecclesiam». W sposób ogólny można powiedzieć, że dotyczy «delicta» przeciw doktrynie, osobom lub instytucjom kościelnym¹⁹. Należy podkreślić, że odnosi się to

¹⁸ «Excelência, Em data de 4 janeiro passado, Vossa Excelência, na qualidade de Presidente da Conferência Episcopal do Brasil, solicitou algumas esclarecimentos acerca de carta que, dada de 19 de julho de 1974, a Sagrada Congregação da Doutrina da Fé endereçou a diversos Presidentes de Conferências Episcopais a respeito da maçonaria.

Quanto a isso, o supracitado Sagrado Dicastério, sob o Prot. n. 272/44, de 26 de fevereiro passado, pedem que comunique a Vossa Excelência o que segue:

Ao item 1): Seria talvez desejável (mas certamente não de se esperar) uma declaração pública por parte da associação em questão, na qual se devesse que não entre nos intentos dela combater a Igreja; parece, entretanto, que se possa dar fé fúeles católicos que, inscritos há anos na maçonaria, solicitam espontaneamente serem admitidos aos sacramentos (o que lhes era antes negado por esse motivo), declarando, 'onerata ipsorum conscientia' que a associação na qual estão inscritos não tem mais exigido deles compromissos contrários a sua recta consciência cristã. Não parece, por outro lado, conveniente que os Bispos façam, ao menos na atual situação dos fatos, publicamente declarações sobre esta ou aquela associação.

Ao item 2): Da frase 'machinari contra Ecclesiam' se pode dizer, de modo geral, que se deva referir à 'delicta' contra a doutrina, as pessoas ou as instituições eclesiásticas; note-se que isso diz respeito à associação como tal e não a cada membro tomado singularmente».

¹⁹ «W świetle postanowienia kan. 2335 za potępienie stowarzyszenia uważa się nie tylko te, których bezpośrednim i głównym celem jest knowanie lub działanie przeciwko Kościołowi, ale również i te, które mają inne, nawet dobre cele, lecz w rzeczywistości prowadzą powyższą działalność. Przez knowanie natomiast przeciw Kościołowi rozumie się takie działanie, które jest skierowane przeciwko doktrynie, władzy, prawom, przywilejom Kościoła oraz przeciwko osobom posiadającym w kościele jurysdykcję», J.W. S y r y j c z y k, *Apostazja od wiary w świetle przepisów Kanonicznego Prawa Karnego*, Warszawa 1984, 123-124.

do stowarzyszenia jako takiego a nie do poszczególnych członków wziętych pojedynczo.

5. Wyjaśnienie stanowiska Kościoła o przynależności katolików do stowarzyszeń masonskich, deklaracje (26-02-1975 i 17-02-1981 r.).

17 lutego 1981 roku prefekt Kongregacji Nauki Wiary – kard. Franjo Šeper, wyjaśnia stanowisko Kościoła o przynależności katolików do stowarzyszeń masonskich.

W deklaracji prefekt stwierdza: «1. W żaden sposób nie została zmieniona aktualna dyscyplina kanoniczna, która nadal obowiązuje». Po interpretacji kan. 2335 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku, powstały interpretacje „błędne i tendencyjne”. Na mocy listu z 19 lipca 1974 roku «Stolica Apostolska nie ma zamiaru abrogować ustawy generalnej, która nadal obowiązuje ... co innego jest uchylene ekskomuniki, a co innego ustalenie przypadków, w których nie popada się w ekskomunikę nie uchyloną».

6. Oświadczenie Konferencji Episkopatu Niemiec odnośnie przynależności katolików do masonerii (Würzburg, 28 kwietnia 1980 r.).

W latach 1974-1980, Konferencja Episkopatu Niemieckiego urzędowo ustanowiła komisję, do przebadania zgodności równoczesnej przynależności do Kościoła katolickiego i wolnomularstwa. Komisja rozpatrzyła rytuały pierwszych trzech stopni, których teksty masoni zgodzili się poddać badaniom, pomimo że rozmowy nie dotyczyły jedynie rytuałów.

Przytaczamy końcowe wnioski rozmów jakie miały miejsce pomiędzy Kościołem katolickim a wolnomularstwem, gdzie zostały przedstawione racje niezgodności:

6.1. Niezmiennie stanowisko wolnomularstwa

Fakt, że wolnomularstwo w podstawowy sposób kwestionuje Kościół, nie został zmieniony.

W dokumencie *Tesi per l'anno 2000 Tezy na trzecie tysiąclecie*, opublikowanym w roku 1980, po zakończeniu rozmów, masoneria zaprzecza całkowicie wartości prawdy objawionej i z tym zobojętnieniem od samego początku zostaje odrzucona religia objawiona.

6.2. Wyniki rozmów

Jeżeli dyskusja nad pierwszym stopniem masonerii, przeprowadzona w przeszłości przez Kościół ewangeliczny, nie mogła usunąć poważnych trudności, Kościół katolicki po przeanalizowaniu pierwszych trzech stopni, musiał ustalić podstawowe i nie do przewyciężenia przeszkody.

Wolnomularstwo nic się nie zmieniło w swojej istocie. Przynależność do niego podważa podstawy istnienia chrześcijańskiego. Dogłębne badania rytuałów wolnomularstwa i sposobu bycia masonskiego, jak również dzisiejsze niezmiennie samorozumienie siebie jasno stwierdzają, że *równoczesna przynależność do Kościoła katolickiego i wolnomularstwa wykluczają się.*

6.3. Racje niezgodności

6.3.1. Wolnomularska wizja świata

Wizja świata, jaką posiadają wolnomularze nie jest ustalona w sposób zobowiązujący. Przeważa *skłonność humanitarna i etyczna, relatywizm należy do fundamentalnych podstaw przekonań masonów.*

Międzynarodowa Encyklopedia wolnomularzy, uznana jako źródło obiektywne, stwierdza odnośnie masonerii: «wolnomularstwo jest prawdopodobnie jedyną Instytucją, której na przestrzeni wieków udało się zachować na szeroką skalę, ideologię i procedurę wolną od dogmatów. Wolnomularstwo może być rozumiane jako ruch również dlatego, iż stara się zjednoczyć ludzi o orientacji relatywistycznej dla promocji ideału humanitarnego» E. Lennhoff – O. Posner, *Internationales Freimaurer Lexicon*, Wien 1975, col. 1300.

Tego rodzaju podmiotowość *nie harmonizuje z wiarą w Słowo Boże objawione i autentycznie interpretowane przez Urząd Nauczycielski Kościoła. Oprócz tego tworzy stan, który zagraża postawie katolika wobec słów i akcji żywej rzeczywistości świętej i sakramentalnej Kościoła.*

6.3.2. Wolnomularskie pojęcie prawdy

Wolnomularze przeczą *możliwości podmiotowego poznania prawdy.* W czasie rozmów została w szczególności przytoczona znana sentencja G.E. Lessinga: «jeżeli Pan Bóg zamknął by w prawej ręce całą prawdę a w lewej jedynie ciągle pragnienie żywej prawdy, z uwzględnieniem,

że zawsze i wечно myliłbym się, i powiedział by: „wybierz”, rzuciłbym się pokornie do jego lewej ręki i powiedział: „ojcze, powiedz mi! Czysta prawda jest tylko dla ciebie"» (G.E. Lessing, *Duplik*, 1977, *Gesammelte Werke*, Vol. V, 100).

W czasie rozmów wskazano na to pojęcie jako charakterystykę wolnomularstwa. *Relatywność każdej prawdy* stanowi podstawę wolnomularstwa. Ponieważ wolny mason odrzuca każdą wiarę w dogmaty, nie uznaje żadnego dogmatu w swojej Loży (por. Dr. Th. Vogel, in KNA, 11.06.1960 r., s. 6).

Od wolnego masona wymaga się, aby «nie podlegał żadnym dogmatom i pasjom» (E. Lennhoff – O. Posner, dz. cyt., col. 524).

To wpływa na odrzucenie, dla zasady, wszystkich decyzji dogmatycznych, które tak zostały ujęte w *Encyklopedii wolnomularzy*: «wszystkie instytucje z podstawami dogmatycznymi, z których za najbardziej wybitną może być uważany Kościół katolicki, praktykują zmuszanie do wiary» (E. Lennhoff – O. Posner, dz. cyt., col. 374).

Takie zrozumienie wiary *jest niezgodne z katolickim pojęciem wiary, ani z punktu widzenia teologiczno-naturalnego, ani z teologii objawienia.*

6.3.3. Wolnomularskie pojęcie religii

Wolnomularskie pojęcie religii jest relatywistyczne: *wszystkie religie są konkretnymi próbami* wyrażenia prawdy bożej, która jest niemożliwa do osiągnięcia w ostatniej analizie. Do tej prawdy bożej dostosowany jest rzeczywiście język symbolów masońskich, który ma wiele znaczeń i jest pozostawiony do interpretacji osobistej każdego masona. Dlatego osobom przynależącym do masonerii, dyskusja na tematy religijne wewnątrz loży, jest surowo zabroniona.

Pojęcie religii «odnośnie której wszyscy ludzie się zgadzają», zakłada relatywistyczną wizję religii, która nie może być zgodna z podstawowym przekonaniem chrześcijaństwa.

6.3.4. Wolnomularskie pojęcie Boga

W centrum rytuałów znajduje się pojęcie «Wielkiego Architekta Świata». Pomimo dobrej woli masonerii, otwarcia się na każdą religię, chodzi tutaj o *deistyczne pojęcie religii*.

W takim kontekście, nie ma żadnego obiektywnego poznania Boga w sensie pojęcia osobowego Boga – teizmu. Każdy może wprowadzić

własne pojęcie Boga, tak chrześcijanin jak muzułmanin, konfucjusz czy animista, czy przynależący do jakiegokolwiek religii. Architekt Świata nie jest dla wolnomularzy bytem w sensie Boga osobowego.

Takie przedstawianie Architekta Świata, który zasiada na tronie w deistycznej odległości, podważa podstawy poznania Boga katolików i ich odpowiedzi Bogu, który ich wzywa jako Ojciec i Pan.

6.3.5. Wolnomularskie pojęcie Boga i Objawienia

Wolnomularska wizja Boga nie pozwala myśleć o objawieniu Boga, jak to się zdarza w wierze i tradycji wszystkich chrześcijan. Przeciwnie, poprzez pojęcie «Wielkiego Architekta Świata» relacja z Bogiem zostaje przeniesiona na stanowisko przeddeistyczne.

6.3.6. Wolnomularskie pojęcie tolerancji

Od relatywistycznego pojęcia prawdy pochodzi również idea tolerancji, charakterystyczna dla wolnomularstwa. Przez tolerancję katolik rozumie wyrozumiałość dla innych ludzi. Natomiast pomiędzy wolnomularzami króluje *tolerancja wobec idei*, nawet gdy mogą być one sprzeczne pomiędzy sobą.

Ponownie odsyłamy do Lennhoffa – Posnera: «Od relatywizmu pochodzi stanowisko wolnomularzy wobec problemów człowieka i ludzkości ... Relatywizm opiera tolerancję na argumentach racjonalnych.»

Idea tolerancji tego rodzaju *narusza postawę wierności katolika wobec swojej wiary* i uznania Urzędu Nauczycielskiego Kościoła.

6.3.7. Wolnomularskie akcje rytualne

W czasie obszernych rozmów i wyjaśnień przedyskutowano o trzech rytuałach stopni: ucznia, czeladnika i mistrza. Akcje rytualne wyrażają w słowach i symbolach *charakter podobny do sakramentalnego*. Wywierają wrażenie, że w określonych okolicznościach, poprzez symboliczne akcje, obiektywnie dokonuje się coś, co przemienia człowieka. Symboliczne wtajemniczenie człowieka, poprzez wszystkie cechy charakterystyczne, współzawodniczy z przemianami, jakie dokonuje się przez sakramenty.

6.3.8. Doskonalenie człowieka

Z rytuałów wynika, że ostatecznym celem wolnomularstwa jest udoskonalenie człowieka do najwyższego stopnia z punktu widzenia etycznego i duchowego. W czasie rytu stopnia mistrza stwierdza się: «Jakie cnoty musi posiadać prawdziwy mistrz? Czystość serca, mówienie prawdy, roztropność w działaniu, męstwo w znoszeniu zła, którego nie da się uniknąć i ciągłą gorliwość, jeżeli wypada czynić dobrze» (Rytuał III, s. 66).

Odnosnie tego twierdzenia nie można uniknąć wątpliwości, że doskonalenie etyczne jest bezwzględne i oddzielone od łaski do tego stopnia, że nie pozostawia żadnego miejsca na usprawiedliwienie człowieka według pojęcia chrześcijańskiego.

Co jeszcze mogłyby dokonać sakramenty zbawienia wyrażone przez chrzest, pokutę i Eucharystię, jeżeli poprzez trzy podstawowe stopnie zostaje osiągnięte oświecenie oraz przewyciężenie śmierci, o których wspominają rytuały?

6.3.9. Duchowość wolnomularzy

Wolnomularstwo żąda od swoich adeptów całkowitego oddania, które wymaga przynależności [do Instytucji] za życia i po śmierci. Pomimo, że zakłada się, iż przebyta droga trzech stopni zmierza przede wszystkim do celu, mającego za zadanie uformowanie sumienia i charakteru, to pozostaje jednak problem, czy posłannictwo, które Kościół uważa jako jemu właściwe, pozwoli, aby Instytucja, która jest jemu obca, przyjęła na siebie kształtowanie tego rodzaju.

Poprzez wymaganie całkowitej przynależności, w sposób szczególnie uwidacznia się niezgodność pomiędzy wolnomularstwem a Kościołem katolickim.

6.3.10. Różne prądy wewnątrz wolnomularstwa

Wewnątrz wolnomularstwa, oprócz większości łóż o podstawowej tendencji humanitarnej i «wierze w Boga», znajdują się również stanowiska skrajnie radykalnie, jak np. z jednej strony – ateistyczna braterskość *Wielkiego Wschodu Francji*, który posiada niektóre loże w Niemczech i z drugiej – niemiecka *Grosse Landesloge*. Ta ostatnia nazywa się rów-

niez «Zakon chrześcijański wolnomularzy» *Christlicher Freimaurerorden* (por. Lennhoff – Posner, dz. cyt., col. 1157).

Niemniej «wolnomularstwo chrześcijańskie» nie zajmuje zupełnie pozycji poza podstawowym porządkiem masońskim. Poprzez powyższe wyrażenie, rozumie się większą możliwość pogodzenia wolnomularstwa i podmiotowej wiary chrześcijańskiej. Tym niemniej *należy zaprzeczyć, że cel ten można osiągnąć w sposób teologicznie zadowalający*, ponieważ podstawowe fakty Objawienia Boga, który stał się człowiekiem i jego zjednoczenie z ludźmi, są narażone na kompromis, ponieważ nieliczny odłam masonów popiera powyższy – możliwy wariant masońskiej wizji świata.

6.3.11. Wolnomularstwo i Kościół katolicki

Niezmiernie istotne jest rozróżnienie pomiędzy wolnomularstwem przychylnym lub obojętnym a wrogim, nieprzyjaznym Kościołowi. W kontekście tym powyższy podział staje się złudny, ponieważ pozwala myśleć, że katolicy nie mogą przynależeć do wolnomularstwa wrogiego Kościołowi. Badania dotyczyły wolnomularstwa, które jest dobrze ustosunkowane do Kościoła katolickiego ale i tutaj dostrzeżono trudności nie do przewyciężenia.

6.3.12. Deklaracja końcowa

Na skutek prześladowania poniesionego przez wolnomularstwo w okresie narodowosocjalistycznym, dokonało ono przekształceń w sensie szerszego otwarcia na pozostałe grupy społeczne. Pomimo to, w swojej mentalności, podstawowych przekonaniach, jak również «pracy w świątyni» pozostała całkowicie bezzmienna.

Wspomniane przeciwieństwa naruszają podstawy istnienia chrześcijańskiego. Dogłębne badania rytów i duchowego świata masońskiego wyjaśniły, że równoczesna przynależność do Kościoła katolickiego i wolnomularstwa jest wykluczona. (Würzburg, 28.04.1980 r.)».

7. Akty i dokumenty zebrania plenarnego Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK 1917 (20-29-11 1981 r.)

Dla pełniejszego zrozumienia ewolucji kan. 2335 KPK 1917 (kan. 1374 KPK 1983), nieodzowne są *Akty i dokumenty* zebrania plenarnego Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK 1917, które miało miejsce

w dniach od 20 do 29 października 1981 roku, ze szczególnym uwzględnieniem *Quinta quaestio specialis poświęconej: De reassumptione can. 2335 vigentis C.I.C. in quo nomen dantes sectae massonicae aliisve eiusdem generis associationibus quae contra Ecclesiam vel legitimis civiles potestates machinantur, excommunicatione latae sententiae Sedi Apostolicae reservata puniuntur*²⁰.

W *folium ex officio* podkreślono, że Konferencja Biskupów Niemiec po sześciu latach dialogu z wolnomularzami oraz wnikliwej analizie rytuałów pierwszych trzech stopni – uniwersalnych dla masonerii – jak również relacji pomiędzy Kościołem a wolnomularstwem doszła do wniosku, że ponownie należy umieścić kan. 2335 w nowym KPK.

Konferencja Biskupów Niemiec przekazała wypracowane wnioski Ojcu Świętemu, Sekretariatowi Stanu, Komisji do Spraw Rewizji Prawa Kanonicznego oraz innym Dykasteriom Kurii Rzymskiej żądając natychmiast, aby nowy KPK w sposób wyraźny potępił sektę masońską zachowując ekskomunikę «latae sententiae» zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej wobec masonów.

Jak wynika z prac Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK jedynie nieliczni eksperci poparli propozycję²¹.

Podstawą i fundamentem tej propozycji jest Dokument Konferencji Biskupów Niemiec, z którego wynika niezgodność pomiędzy sektą masońską a Kościołem katolickim, ponieważ w praktyce wolnomularstwo neguje liczne dogmaty Kościoła katolickiego i jak wynika z rytów i rytuałów działa przeciw Kościołowi.

Eksperti jednak uważają, że nie należy umieszczać kan. 2335 w nowym KPK. Jako motyw podają ustalone zasady do spraw rewizji KPK zatwierdzone przez Synod Biskupów w 1967 roku a następnie przez Ojca Świętego Pawła VI, wg których kary *latae sententiae* «powinny być zredukowane do nielicznych przypadków za najcięższe przestępstwa»²².

Trudnością jest sam fakt przestępstwa oraz natura kary «latae sententiae», która wymaga całkowitej pewności prawnej w postępowaniu przestępczym, ponieważ przestępca jest sędzią samego siebie i musi wie-

---

²⁰ Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, *Acta et documenta Pontificiae Commissionis Codici Iuris Canonici Recognoscendo: Congregatio Plenaria: Diebus 20-29 octobris 1981 habita*, Citta del Vaticano 1991, 150-168; 308-335; 349-352 (= PCLTI Congregatio Plenaria).

²¹ Por. *Communicationes* 16 (1984) 48-49.

²² Por. *Communicationes* 1 (1969) 85.

dzieć czy popadł w karę czy nie. Sama przynależność do sekty masońskiej jest różnorodna i ciężko jest ustalić działalność wywrotową przeciw Kościołowi, która jest zasadniczym elementem przestępstwa.

Należy podkreślić, że schemat kan. 1326 KPK został włączony na prośbę Kongregacji Doktryny Wiary. W czasie konsultacji Schematu: «Disciplina delle sanzioni ossia delle pene nella Chiesa Latina» z 1973 r., Kongregacja Doktryny Wiary odnośnie do kan. 52-54 zaproponowała: «Wydaje się słuszne, by oprócz przestępstw wymienionych w tym kanonie dołączono następujące «Kto się zapisuje do stowarzyszeń działających przeciwko Kościołowi (por. kan. 2335)». W ogólnym sformułowaniu tego kanonu w sposób wyraźny nie zostałyby włączona sekta masońska, jak również nie zostałyby pominięta. Kanon byłby aplikowany wobec sekty masońskiej, jeżeli ona sama lub jakiś jej odłam lub ryt działałby przeciwko dobru Kościoła, inne wskazania można wprowadzić w prawie partykularnym wg różnych uwarunkowań miejsc lub stowarzyszeń»²³.

Biorąc pod uwagę autorytet tych, którzy nadesłali uwagi oraz problematykę materii, kwestia została poddana zebraniu plenarnemu i żądano odpowiedzi na pytanie czy: «ponownie należy umieścić kan. 2335 KPK 1917, w którym osoby zapisujące się do sekty masońskiej lub innych stowarzyszeń tego samego rodzaju, które działają «przeciwko Kościołowi lub prawej władzy świeckiej» powinny być ukarane ekskomuniką «*laet sententiae*», czy wystarczy kan. 1326 Schematu.»

7.1. Uwagi Konferencji Episkopatu Niemiec o zachowanie kan. 2335 w nowym KPK

Konferencja Episkopatu Niemiec zwróciła się do Papieskiej Komisji do spraw Rewizji KPK o zachowanie kan. 2335 w nowym *Codex Iuris Canonici*.

Wnikliwa i dogłębna analiza w latach 1974 – 1980 w Niemczech w formie oficjalnego dialogu pomiędzy Kościołem katolickim a masonerią wykazała, że równoczesna przynależność katolika do masonerii poważnie narusza fundament bycia chrześcijaninem.

Ten wniosek nie odnosi się jedynie do masonerii niemieckiej lecz do wszystkich form na świecie. Nie istnieje żadna wspólnota pod nazwą «masoneria», która byłaby zgodna z nauką Kościoła katolickiego.

---

²³ Por. Uwagi Kongregacji Doktryny Wiary, 17.

Ogólny zakaz przynależności katolika do stowarzyszeń działających przeciw Kościołowi wydaje się być niewystarczający w nowym Kodeksie. Ten ogólny zakaz zawarty w prawie Bożym byłby niewystarczający dla wiernych. Kościół ma obowiązek precyzyjnego wskazania wiernym gdzie są ukryte niebezpieczeństwa wobec wiary, dlatego należy wskazać po imieniu takie stowarzyszenia.

Jeżeli kan. 2335 nie zostanie włączony do nowego KPK późniejsze umieszczenie go będzie nastroczać poważne trudności.

7.2. Kościół katolicki a wolnomularstwo

Konferencja Biskupów Niemiec 28 lutego 1980 roku uznała za sprzeczną równoczesną przynależność do Kościoła i wolnomularstwa. W tym samym czasie Biskupi zdecydowali, aby poprosić Stolicę Apostolską o zachowanie w nowym KPK kan. 2335 (ekskomunika dla osób należących do wolnomularstwa).

Podano istotne racje i motywy, ażeby zachować kanon 2335 w nowym KPK:

1) Często mówi się o «masonerii przychylniej, neutralnej i przeciwnej Kościołowi». Ten podział jest bardzo niebezpieczny ponieważ można uważać, że jedynie przynależność do loży «przeciwnej» Kościołowi jest niedozwolona dla katolików. Konferencja Biskupów Niemiec prowadziła dialog z masonerią «przychylną» Kościołowi katolickiemu i stwierdzono, że również względem niej napotkano na przeszkody nie do przecięcia.

Jeśli to się odnosi do formy masonerii «przychylnej», co należy powiedzieć o innych formach? Nie ma innego kraju za wyjątkiem Wielkiej Brytanii czy Stanów Zjednoczonych, w którym masoneria jest tak «przychylna» Kościołowi jak ta w Niemczech. Dlaczego decyzja Episkopatu Niemiec powinna odnosić się do innych form masonerii? Istota masonerii jest zawsze taka sama niezależnie od ewentualnego postępowania lub sposobu bycia poszczególnych masonów, którzy osobiście mogą być przychylni Kościołowi.

2) Wiadomo jest, że inne Konferencje Biskupów wyraziły się w kierunku przeciwnym udzielając pozwoleń i deklarując np.: «kto należy do Loży, która nie działa przeciwko Kościołowi nie popada w ekskomunikę». Należy zwrócić uwagę, że:

- a) Te Konferencje Biskupów nie mogły przeanalizować dogłębnie problemu i prawdopodobnie nie miały możliwości poznania autentycznych faktów i dokumentów jak również nie miały w rękach rytuałów używanych przez masonerię.
  - b) Wyrażenia «nie działają przeciwko Kościołowi» nie należy rozumieć jedynie w znaczeniu, że nie prowadzą bezpośredniej i otwartej walki, lecz należy wziąć pod uwagę działalność „podziemną”, wynikającą z rytuałów masonskich, które były udostępnione i przestudiowane w czasie dialogu.
  - c) Praktycznie decyzje Konferencji Biskupów zostały zinterpretowane jako zezwalające katolikom na przynależność do masonerii. W ten sposób powstają sporne kwestie, jak np. katolik w Holandii może być masonem i przystępować do Sakramentów gdy w Niemczech jest to zakazane. Większym problemem jest kwestia osób podróżujących. Sami masoni zwrócili uwagę na tę nierówność w liście wystosowanym do Ojca Świętego przez Szefa Komisji masonskiej, która prowadziła rozmowy z komisją Episkopatu Niemiec i wskazuje na konieczność tych samych norm dla całego Kościoła. Z tych powodów Konferencja Episkopatu proponuje zachowanie kan. 2335.
  - d) W czasie rozmów masonerii niemieckiej z Komisją Episkopatu przekazano jedynie rytuały trzech pierwszych stopni. Prośba o możliwość wglądu do rytuałów innych stopni została odrzucona. Na pytanie o wyjaśnienia czy informacje odnośnie do rytuałów, Komisja Episkopatu otrzymała kategoryczną odpowiedź negatywną. Tajemnica odnośnie tych rytuałów nie może być ujawniona. W tym miejscu należy zaznaczyć, że kategoryczne „nie” zostało wypowiedziane w czasie, w którym masoni byli przekonani, że Episkopat wyrazi przychylną decyzję. Sami masoni pragnęli, aby wyrażono zgodę na przynależność katolików do masonerii jedynie dla trzech pierwszych stopni. Dla pełniejszego poznania natury i celów masonerii byłoby bardzo pożyteczne przeanalizowanie rytuałów wszystkich stopni; studium trzech pierwszych stopni jest wystarczające do wyrażenia opinii o niemożności przynależenia katolika do wolnomularstwa.
- 3) Konferencje Biskupów będą miały trudności, jeżeli się im pozostawi zadanie przeanalizowania i rozwiązania problemu przynależności wiernych do masonerii. Można sobie wyobrazić na jakie presje będą narażeni biskupi ze strony osób wpływowych, ze

względu na ich władzę lub pozycję społeczną, czy też ze strony opinii publicznej, na której kształtowanie mają wpływ masoni. Ustawa o charakterze ogólnym wyzwoliłaby Biskupów z bardzo trudnej sytuacji.

- 4) Wypadałoby, aby potępienie masonerii w kanonie było jasne. Nie wystarczy powiedzieć, że zawsze jest aktualna zasada, że zakazana jest *ex iure divino*, przynależność do stowarzyszeń, które działają przeciwko Kościołowi. Dla większości wiernych niemożliwe jest wyrobienie sobie prawego osądu odnośnie do tego argumentu. Obowiązkiem Kościoła jest wskazywanie wiernym gdzie tkwią niebezpieczeństwa dla ich wiary i życia chrześcijańskiego.
- 5) Brak wyraźnego potępienia masonerii w nowym KPK stworzyłoby w przyszłości sytuację pełną poważnych i niemożliwych do rozwiązania problemów. Dopóki obowiązuje kan. 2335, łatwo jest go zachować, natomiast ponowne wprowadzenie po ewentualnej abrogacji byłoby prawie niemożliwe.

7.3. Konferencja Episkopatu Niemiec odnośnie stosunków pomiędzy Kościołem katolickim a wolnomularstwem w Niemczech.

Pomiędzy Kościołem katolickim a masonerią w Niemczech w latach 1974 – 1980 miał miejsce oficjalny dialog na zlecenie Konferencji Episkopatu Niemiec i Wielkiej Loży Zjednoczonej Niemiec («Vereinigte Großlogen von Deutschland»).

Konferencja Episkopatu Niemiec dała swoim przedstawicielom następujące zadania:

- określenie czy w masonerii niemieckiej miały miejsce istotne zmiany;
- przeanalizowanie ewentualnej zgodności przynależności do Kościoła katolickiego i do masonerii;
- edukacja społeczeństwa poprzez środki masowego przekazu w przypadku pozytywnej odpowiedzi na wymienione punkty.

7.3.1. Metoda

Dla uniknięcia subiektywnych ocen problemu należało przeanalizować istotę masonerii. Obiektywna istota manifestuje się w oficjalnych rytuałach, które zostały dokładnie przeanalizowane w latach 1974 – 1980. Udostępniono jedynie rytuały trzech pierwszych stopni, pomimo, że spotkania nie ograniczały się jedynie do rytuałów.

7.3.2. *Niezmieniona pozycja wolnomularstwa*

Wolnomularstwo nie zmieniło własnej, podstawowej awersji do Kościoła katolickiego.

7.3.3. *Rezultaty spotkań*

Wolnomularstwo nie zmieniło się w swojej istocie. Przynależność do niego podważa podstawy istnienia chrześcijańskiego. Sprzeczna jest równoczesna przynależność do Kościoła katolickiego i masonerii.

7.4. *Motywy niezgodności*

7.4.1. *Ideologia wolnomularzy*

Uniwersalna ideologia wolnomularzy nie jest stała. Relatywizm należy do podstawowych przekonań masonów. Jako źródło obiektywnie uznane «Internationale Freimaurer Lexikon» odpowiada na wiele pytań: «masoneria może być jedyną instytucją, która zdołała utrzymać swoją ideologię i praktykę w większej mierze wolną od dogmatów. Wolnomularstwo może być rozumiane jako ruch mający na celu zjednoczenie ludzi skierowanych ku relatywizmowi w celu promocji ideałów humanitarnych» (Eugen Lennhoff – Oskar Posner, *Internationales Freimaurer Lexikon*, Vienna 1975, col. 1300).

7.4.2. *Wolnomularskie pojęcie prawdy*

Zaprzeczana jest przez wolnomularzy obiektywna możliwość poznania prawdy. W czasie rozmów wskazano na tę charakterystykę wolnomularstwa.

Relatywizm każdej prawdy stanowi podstawę dla masonerii. Wolnomularz odrzuca wiarę w jakikolwiek dogmat i nie toleruje żadnego dogmatu w swojej Loży (por. Dr. Theodor Vogel w KNA dd. 11-2-1960, 6).

To przekonanie powoduje odrzucenie wszystkich pozycji dogmatycznych, i jak to wyraża «Internationales Freimaurer Lexikon»: «Wszystkie instytucje o podstawie dogmatycznej, wśród których wybijają się Kościół katolicki praktykują nacisk na sumienie» (Tamże. col. 374).

7.4.3. *Wolnomularskie pojęcie religii*

Wolnomularskie pojęcie religii jest relatywistyczne.

7.4.4. *Wolnomularskie pojęcie Boga*

Centrale miejsce w rytuałach zajmuje pojęcie «Wielki Architekt Świata». Pomimo bardzo szerokiego otwarcia na wszystkie religie, jest to pojęcie deistyczne. W konsekwencji nie można obiektywnie poznać Boga. Każdy człowiek może kreować swoje pojęcie Boga, zarówno chrześcijanin jak i muzułmanin, wyznawca Konfucjusza czy animista lub przedstawiciel jakiegokolwiek religii. «Architekt Świata» nie jest dla masonów istotą w znaczeniu Boga osobowego.

7.5.5. *Wolnomularskie pojęcie Boga i Objawienia*

Wolnomularskie pojęcie Boga nie pozwala na myślenie o objawieniu się Boga tak, jak interpretują to wszyscy Chrześcijanie. Ponadto stwierdzenie, że Chrześcijaństwo pochodzi od pierwotnej religii astralnej Babilończyków czy Sumerów całkowicie przeciwstawia się wierze w Objawienie (por. Rytuał II, 47).

8. *Votum Rev.mi P. Stephani Gómez, O.P.*²⁴

Przytaczamy opinię o Stefana Gómez, O.P. czy ponownie należy umieścić lub nie w nowym Kodeksie karę *latae sententiae* przeciwko tym co się zapisują do sekty masońskiej (por. can. 2335 CIC)²⁵.

1. Conferentia Episcopalis Germanica, studium circa relationes inter Ecclesiam catholicam et sectam massonicam paravit; in quo definitur natura praedictae associationis eiusdemque incompatibilitas cum Ecclesia catholica declaratur.

Hisce prae oculis habitis, relate ad canonem 1326, novissimi *Schematis CIC, Patribus Commissionis Reservati*, Conferentia Episcopalis Germanica, observavit, quod loco ipsius, sic se habentis: «Qui nomen dat consociationi, quae contra Ecclesiam machinatur, *iusta poena puniatur*;

²⁴ Iuris Canonici Professoris apud Pontificiam Studiorum Universitatem a S. Thoma Aquinate in Urbe.

²⁵ PCLTI Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

qui autem huiusmodi consociationem promovet vel moderatur interdictio puniatur», conservetur canon 2335, prout invenitur in Codice I.C., quatenus nempe expresse nominatur *secta massonica*, et poena est *excommunicatio latae sententiae*.

2. Occasione recognitionis CIC, ad poenas latae sententiae quod attinet, proposita fuit sequens quaestio: «Utrum delicta quae poenis latae sententiae puniri debeant ad minimum numerum sint reducenda, an etiam omnino poenae eius generis sint *abolendae*».

Consultores, hac de re, disputaverunt, atque diversa vota exarata sunt. Conclusio vero, recepta fuit in principio de recognoscendo iure poenali, quod sic sonat: «In recognitione *iuris poenalis Ecclesiae*, principium reducendi poenas in Codice stabilitas, nemo est qui non acceptet ... Mens est ut poenae *generatim* sint ferendae sententiae ... Quod *ad poenas latae sententiae* attinet, etsi a non paucis earum abolitio proposita sit, mens est ut illae *ad paucos omnino casus reducantur, imo ad paucissima eaque gravissima delicta*» (*Principia quae CIC recognitionem dirigant*; Typis Polyg. Vat. 1967, p. 16; Cfr. etiam *Communicationes*, 1969 (2), pp. 84 s., 96 s.).

Principium supra relatam, submissum fuit suffragationi «*Synodi Episcoporum*» (1967), et cum approbatum esset (ex 187 votantibus: placet 148: placet i.m. 39; non placet nullum), postea confirmatum fuit a S.P. Paulo VI (Cfr. *Principia quae CIC recognitionem dirigant*, p. 53; *Communicationes*, I c., p. 100).

Modi, insistent praecise in eo quod: «Poenae omnes *ad minimum reducantur*»; «Poenae *latae sententiae* conserventur pro gravioribus delictis»; «Poenae *latae sententiae paucae* et quidem solius suspensionis pro sacerdotibus retineantur in casibus sequentibus: sigilli confessionis violatio, sacrarum specierum abiectio et absolutio complicitis» (*Principia quae CIC recognitionem dirigant*, p. 53).

3. Hoc principio attente considerato, Commissio seu Coetus de *Iure poenali*, curavit in Schemate apparando, ad minimum reducere poenas latae sententiae, et speciatim excommunicationis.

De facto in primo Schemate (1973), ob novem diversa delicta, sequentes poenae *latae sententiae* proponuntur:

2 *Excommunicationes*: Cann. 49; 51, § 1.

7 *Suspensiones*: Cann. 51, § 2; 55, §§ 1 et 2; 62; 64; 68, § 1; 71.

3 *Interdicta* – pro clericis et laicis – Cann. 51, § 2; 64; 71.

2 *Interdicta* – pro laicis tantum – Cann. 55, §§ 1 et 2; 14.

N.B. Differentia numerica inter numerum delictorum et numerum poenarum, pendet ex eo quod nonnulla delicta puniuntur duplici poena.

4. In novissimo Schemate CIC, numerus delictorum quae puniuntur *poenis latae sententiae extenditur ex novem ad duodecim; et numerus poenarum latae sententiae ex quattuordecim ad decem et septem.*

Sic enim poenae sunt distributae:

5 Excommunicationes: Cann. 1319; 1332, § 1; 1330, § 1; 1334; 1340, § 1.

7 Suspensiones: Cann. 1335; 1346; 1332, § 2; 1350; 1330, § 2, 1; 1330, § 2, 2.

3 *Interdicta*, pro clericis et laicis: Cann. 1322, § 2; 1342, § 1; 1350.

2 *Interdicta*, pro laicis tantum: Cann. 1330, § 2, 1; 1330, § 2, 2.

5. Attento ergo principio reducendi poenas latae sententiae, «ad paucissima eaque gravissima delicta», non videtur opportunum, in novo Codice adhuc ad alia delicta extendere poenas latae sententiae, praesertim vero si agatur de poena excommunicationis.

Canon vero 2241 iam animadvertit quod, «Censurae, praesertim latae sententiae, *maxime excommunicatio*, ne infligantur, nisi sobrie et magna cum circumspectione». Hoc monitum, desumptum ex Conc. Trid. (cfr. Sess. XXV, de ref. c. 3), recipitur etiam in can. 1270 novissimi Schematis: «... censuras autem, *praesertim excommunicatio*, ne constituat, nisi maxima cum moderatione et in sola delicta graviora».

6. Praeterea cum agitur de poenis *latae sententiae*, expedit ut actio delictuosa, vel facti species delicti, sit clare determinata, secundum proprietatem verborum, ita ut reus sibi efformari possit certa et recta conscientia de incursione vel minus in poenas latae sententiae.

Iam vero, relate ad delictum de quo agitur, scilicet: «Nomen dantes sectae massonicae aliisve eiusdem generis associationis quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur» (can. 2335), non videtur res esse sufficienter clara.

Id apparet ex nonnullis declarationibus seu documentis S. Congregationis pro Doctrina Fidei. Siquidem, die 19 iulii 1974, haec S. Congregatio per suum Card. Praefectum Em.mum Šeper, misit ad praesides Conferentiarum Episcopaliū epistolam reservatam, ubi inter alia legitur: «Complures Episcopi ab hac S. Congregatione quaesiverunt *de pondere et interpretatione can. 2335 CIC* ... Decursu longioris examinis huius quaestionis Sancta Sedes Conferentias Episcopales quarum res peculiari modo interest pluries consuluit, ut istarum associationum naturam et navitatem hodiernam necnon Episcoporum mentem melius cognosceret.

«Magna tamen *divergentia responsionum* quae rationem reddit diversarum situationum in unaquaque natione non sinit S. Sedem mutare legislationem generalem hucusque vigentem quae igitur in vigore manet

usquedum nova lex canonica a competenti Pontificia Commissione CIC recognoscendo publici iuris fiat».

«In considerandis autem casibus particularibus prae oculis tenendum est legem poenalem strictae subesse interpretationi» (*Enchiridion Vaticanum. Documenti Ufficiali della S. Sede*, Vol. V., n. 563).

Verum in altera Declaratione, eiusdem S. Congregationis, publici iuris facta apud *L'Osservatore Romano* diei 2–3 martii 1981, Sacra Congregatio conqueritur: «Poiché la suddetta lettera, divenuta di dominio pubblico, ha dato luogo a interpretazioni errate e tendenziose ... e precisa quanto segue:

1) non è stata modificata in alcun modo l'attuale disciplina canonica che rimane in tutto il suo vigore...

2) quanto nella suddetta lettera si riferisce alla interpretazione da dare al canone in questione deve essere inteso ... solo come un richiamo ai principi generali della interpretazione delle leggi penali».

Rebus sic stantibus, et dum antea omnia in clarum ponantur, sive relate ad naturam sectae massonicae eiusdemque diversos ramos vel ritius, sive relate ad gradum et imputabilitatem vel minus eorum qui nomen dant huiusmodi sectae, non videtur opportunum talem actionem punire poena aliqua latae sententiae, quia plerumque haud facile esset determinare, utrum revera quis incurreret necne in praedictam poenam.

7. Ex altera parte, eadem ratione immo et graviore, affirmari debet incompatibilitatem existere, inter Ecclesiam et communismum vel communistarum sectam. Quare ergo in Iure Poenali Ecclesiae, mentio expressa facienda est de secta massonica et non de secta communistica?

8. In primo Schemate de Iure Poenali (1973) nulla mentio erat de secta massonica nec de aliis associationibus quae contra Ecclesiam machinantur. Verum S. Congregatio pro Doctrina Fidei observavit quod opportunum esset, inter alia, sequens delictum addere:

«Qui nomen dant associationibus quae contra Ecclesiam machinantur» (cfr. can. 2335). Et postea explicat: «In formulatione generica huius delicti non includeretur expresse secta massonica, sed neque excluderetur. Canon eidem applicaretur si et quatenus *ipsa vel aliquis ex ipsius ramis vel ritibus* reapse machinarentur contra bonum Ecclesiae; *aliae specificationes statui possunt in iure particulari, iuxta diversa adiuncta locorum et associationum*» (Observationes S.C. pro Doctrina Fidei, p. 17).

Si in Germania adsint proinde, rationes speciales pro infligenda poena excommunicationis latae sententiae, in eos qui nomen dant sectae massonicae, Conferentia Episcopalis posset pro illa natione, legem particularem stabilire servatis servandis, quin necessarium sit id facere pro tota Ecclesia. Romae, 20 martii 1981, Fr. S. Gómez, O.P., Iuris Canonici Professoris apud Pontificiam Studiorum Universitatem a S. Thoma Aquinate in Urbe.

9. De catholicis qui nomen dant associationibus massonicis²⁶

W nawiązaniu do wspomnianego Listu zarezerwowanego, napisanego przez Kongregację Doktryny Wiary 19 lipca 1974 roku do niektórych konferencji biskupów, odnośnie interpretacji kan. 2335 KPK, który zabrania katolikom pod karą ekskomuniki zapisywania się do stowarzyszeń masońskich lub podobnych, Kongregacja Doktryny Wiary wystosowała 17 lutego 1981 roku deklarację mającą na celu sprostowanie poruszanej kwestii.

Wspomniany List stał się powszechnie znanym, co spowodowało błędne i tendencyjne interpretacje, dlatego Kongregacja bez przesądzania ewentualnych dyspozycji nowego Kodeksu potwierdza i precyzuje:

²⁶ «S. Congregatio pro Doctrina Fidei, die 19 mensis iulii anni 1974, ad aliquas conferentias episcopales epistulam, ipsis tantum directam, scriptis circa interpretationem can. 2335 CIC, qui vetat sub poena excommunicationis ne catholici nomen dent sectae massonicae aliisque eiusdem generis associationibus.

Quoniam praedicta epistula, publici iuris facta, locum dedit falsis et captiosis interpretationibus, haec Congregatio, sine praedicio quoad futuram revisionem eiusdem CIC, confirmat et declarat quae sequuntur:

1) quod attinet ad quaeestionem de qua agitur, nullo modo mutata est disciplina canonica, quae proinde totam vim suam retinet;

2) consequenter neque excommunicatio neque ceterae praevisae poenae abrogatae sunt;

3) quae in memorata epistula spectant ad interpretationem canonis, de quo agitur, accipienda sunt, sicut in propositis erat S. Congregationis, solummodo tamquam appellatio ad principia generalia de interpretatione legum poenaliu[m] pro solutione casuum singularium personarum, qui subici possunt iudicio ordinarii loci. Mens autem S. Congregationis non erat, ut demandaretur conferentiis episcopalibus facultas publice proferendi iudicium indolis generalis circa naturam associationum massonicarum quod secumferat derogationes normis praedictis.

Romae, ex actibus S. Congregationis pro Doctrina Fidei, die 17 februarii 1981. Franciscus card. Šeper, praefectus, Fr. Hieronymus Hamer, O.P. *archiepiscopus tit. Loriensis, secretarius*». S.C. pro Doctrina Fidei, Decl. *Declaratio de canonica disciplina quae sub poena excommunicationis vetat ne catholici nomen dent sectae massonicae aliisque eiusdem generis associationibus*, 17 Febr. 1981, AAS 73 (1981) 240-241.

1. Nie została zmieniona w żadnym przypadku aktualna dyscyplina kanoniczna, która ma moc;

2. Nie została abrogowana Ekskomunika ani inne przewidziane kary;

3. Odnośnie do wspomnianego listu w kwestii dotyczącej interpretacji kanonu należy go rozumieć zgodnie z intencjami Kongregacji, odsyłając jedynie do zasad generalnych interpretacji norm karnych. Poszczególne przypadki mogły być rozwiązane przez ordynariuszy. Kongregacja nie zamierzała przekazać Konferencjom Biskupów możliwości publicznego wypowiedzania się o charakterze generalnym odnośnie do natury stowarzyszeń masonskich, co zakładałoby derogację (uchylenie) od wskazanych norm.

Prof. J. W. Syryjczyk w studium prawnohistorycznym na temat apostazji od wiary²⁷ stawia pytanie: «czy sprawca zgłaszający swój akces do związków potępionych przez Kościół tym samym popełnia także przestępstwo apostazji? Inaczej mówiąc, czy w powyższej sytuacji zachodzi realny zbieg przestępstw, to znaczy, że sprawca może popełnić różne przestępstwa, z których każde z osobna jest karalne, czy też zachodzi kumulatywny zbieg przepisów ustawy, iż jednym działaniem popełnia różne przestępstwa»²⁸. «W celu udzielenia odpowiedzi na postawione na początku pytanie należy rozróżnić, jaki rodzaj związków potępiony jest pod groźbą kary, a jakie uznane są przez prawodawcę kościelnego za niegodziwe»²⁹. «Niemniej jednak w świetle powyższego należy stwierdzić, iż postanowienia dawnego prawa kanonicznego, ustalają sankcję karną za przestępstwo apostazji oraz za przestępstwo polegające na zapisaniu się do stowarzyszeń lub sekt potępionych, mają na względzie ochronę dwóch różnych dóbr prawnych. Rozgraniczenie to świadczy o możliwości zaistnienia w zasadzie realnego zbiegu powyższych przestępstw. To znaczy, że sprawca zapisując się do sekty potępionej i działającej przeciwko Kościołowi, jeśli również porzuci wiarę chrześcijańską, popełnia nie jedno, lecz dwa przestępstwa»³⁰.

---

²⁷ Por. J. W. Syryjczyk, *Apostazja od wiary w świetle przepisów Kanonicznego Prawa Karnego*, Warszawa 1984.

²⁸ Tamże, 121.

²⁹ «Wynika stąd, że jedne związki „de facto” szkodzą przez swoją działalność Kościołowi potępione są pod sankcją ekskomuniki, inne natomiast uznane są za niebezpieczne i szkodliwe, jednak przynależność do nich nie jest obwarowana sankcją karną», Tamże, 122.

³⁰ Tamże, 123.

10. *On the beatification of Giovanni Maria Gallot*³¹

Kongregacja do Spraw Świętych 20 września 1981 roku zajęła oficjalną pozycję w sprawie beatyfikacji Giovanni Maria Gallot, gdy na łamach gazet ukazała się wiadomość, że poprzez beatyfikację Giovanni Maria Gallot (1747-1794), wikarego w Trinita i kapelana sióstr Benedyktynek z Laval, należącego do grupy męczenników tego miasta, którzy ponieśli

---

³¹ «There has appeared in the press an item that with the beatification of Giovanni Maria Gallot (1747-1794), assistant parish priest of the Trinity and chaplain of the Benedictines of Laval, belonging to the group of martyrs of the same city, put to death on 21 January 1794 and beatified on 19 June 1955, the church would have raised to the altar a priest who is considered a member of masonry.

The item, such as it has been presented to the press, with evidently well-meaning intentions towards Masonry, is nonetheless equivocal.

1. From the collected acts in the long investigation that preceded the beatification of the servant of God, no evidence has emerged that would lead to indicate that Gallot was enrolled in masonry.

In fact, nothing in this connection is said in the first collection of information, made by the ex-magistrate of Laval, then parish priest of the most blessed Trinity, canon Isodoro Boullier, and published in Laval in 1841 (*Mémoires ecclésiastiques concernant la ville de Laval et ses environs, diocèse du Mans, pendant la révolution de 1789 à 1802*); nothing appears in the new archives acquisitions, collected by Francisco Gasnier, professor of history and geography at Laval, whose *Mémoire* (of 1918) was published in the official *Positio super introductione causae et super martyrio* (*Sectio hist. n. 44, Typis Polyglottis Vaticanis*, pp. 115-139).

2. In beatifying the priest Gallot, the church has recognized in him a «martyr for the faith», who a) from 1791 refused to take the constitutional oath and as a result left the office of vicar, living in misery; b) in December 1792, was interned in «Patience», and only because he was declared «too sick» he was spared deportation; c) freed by the Vendéans, was again arrested; d) finally was condemned to the guillotine on 21 January 1794, because he had stated that he wanted to remain «always a catholic».

3. Therefore, even if it be admitted that Gallot, before the French revolution, belonged to the Union of Laval, which the *Dictionnaire de la franc-maçonnerie et des francs-maçons* (Editions Pierre Belfond, Paris, s.a., p. 265) defines as a Masonic Lodge, it would evidently be neither logical nor correct to draw from this the argument to conclude that in beatifying him the church would have implicitly admitted the licitness, for an ecclesiastic, of membership in the aforesaid Union.

Before the revolution, as is known, many lodges were of a corporate and operative nature and did not have that character that Masonry had beginning with the 19th century. But even if the Laval lodge had been masonic in the sense condemned by the church, and Gallot had given his allegiance to it (in any case, a thing that remains to be proved), with his martyrdom he would have washed this away, as other possible faults, even, hypothetically, serious ones of his past, by becoming a hero of the faith, professed even to the shedding of his blood», S.C. for Causes of Saints, *Statement There has appeared on the beatification of Giovanni Maria Gallot, a priest who is considered a member of masonry, 20 september 1981, L'Osservatore Romano*, weekly ed. in english, 28 sept. 1981, 1-2.

śmierć 21 stycznia 1794 roku, beatyfikowani 19 czerwca 1955 roku Kościół wyniósł na ołtarze księdza należącego do masonerii.

Z akt skompletowanych w trakcie długich poszukiwań przed beatyfikacją Sługi Bożego nic nie wskazywało na to, że Gallot należał do masonerii.

Wiadomości zebrane przez sędziego z Laval, następnie proboszcza parafii Trójcy Św., kanonika Isidoro Boullier zostały opublikowane w Laval w 1841 roku (*Mémoires ecclésiastiques concernant la ville de Laval et ses environs, diocese du Mans, pendant la revolution de 1789 à 1802*). Nic nie wynikało z najnowszych poszukiwań archiwalnych przeprowadzonych przez Francesco Gasnier, profesora historii i geografii w Laval, w którego *Mémoire* z 1918 roku zostały opublikowane w oficjalnej «*Positio super introductione causae et super martyrio*», (*Sectio hist. n. 44, Typis polyglottis vaticanis, 115-139*).

Beatyfikując kapłana Gallot Kościół uznał w nim męczennika za wiarę, który od 1791 roku nie złożył przysięgi konstytucyjnej i dlatego musiał zrezygnować z obowiązków wikariusza żyjąc w ubóstwie. W grudniu 1792 roku był internowany do «*Patience*» i jedynie dlatego, że został uznany za «*très inferme*» nie został deportowany. Wyzwolony przez Vendeani ponownie został aresztowany. Został skazany na gilotynę 21 stycznia 1794 roku, ponieważ zadeklarował pozostanie na «*zawsze katolikiem*».

Zakładając, że Gallot przed rewolucją francuską należał do «*Union di Laval*», która wg *Dictionnaire de la franc-maconneire et des francs-macons* (Editions Pierre Belfond, Paris, s.a., § 265) określana jest jako loża masońska, nie byłoby ani logiczne, ani poprawne stwierdzenie, że beatyfikując Gallot Kościół w sposób ewidentny uważa za słuszną przynależność do wspomnianej Unione osoby kościelnej.

Przed rewolucją liczne loże powstały w celu korporacyjnym i posiadały cechy charakterystyczne dla masonerii XIX w. Zakładając, że loża z Laval była masońska w znaczeniu potępionej przez Kościół oraz, że Gallot do niej przynależał – co należałoby udowodnić – śmiercią męczeńską obmyłby tę jak również inne winy, aby się stać bohaterem wiary wyznanej aż do przelania krwi.

11. Dyskusja nad kan. 2335 KPK 1917 (kan. 1374 KPK 1983)

Przewodniczący Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK kard. Felici po otwarciu dyskusji przekazał głos sekretarzowi bp. Castillo Lara. Cała dyskusja koncentrowała się wokół kan. 2335, którego za-

chowanie w nowym KPK zaproponowała Konferencja Episkopatu Niemiec. Przewodniczący Papieskiej Komisji kard. Felici oraz sekretarz Castillo Lara podkreślili, że Konferencja Biskupów Niemiec, zażądała aby nowy KPK w sposób wyraźny potępił sektę masońską zachowując ekskomunikę *latae sententiae* zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej wobec masonów³². Jak wynika z prac Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK jedynie nieliczni eksperci poparli propozycję Konferencja Biskupów Niemiec przytaczając motywy wyrażone w ocenie o. S. Gomez³³.

Eksperti-konsultorzy uważają jednak, że nie należy umieszczać kan. 2335. Jako motyw podają ustalone zasady do spraw rewizji KPK zatwierdzone przez Synod Biskupów w 1967 roku a następnie przez Ojca Świętego Pawła VI, wg których kary *latae sententiae* «powinny być zredukowane do nielicznych przypadków za najcięższe przestępstwa»³⁴.

Trudnością jest sam fakt przestępstwa oraz natura kary «*latae sententiae*», która wymaga całkowitej pewności prawnej w postępowaniu przestępczym, ponieważ przestępca jest sędzią samego siebie i musi wiedzieć czy popadł w karę czy nie. Sama przynależność do sekty masońskiej jest różnorodna i ciężko jest ustalić działalność wywrotową przeciw Kościołowi, która jest zasadniczym elementem przestępstwa.

Sekretarz komisji bp. Castillo Lara proponuje, o ile istnieje niebezpieczeństwo w jakimś kraju, ustanowienie kar na mocy prawa partykularnego, włącznie z ekskomuniką, przeciwko tym co się zapisują do wol-

---

³² «In folio ex officio credo quod sufficienter invenitur status quaestionis. Quacstio, ut dixit Em.mus Praescs, mota est a Conferentia Episcoporum Germaniac, quac rem accurate examinavit, ut mos est ipsius Conferentiac. Et postea advenit ad conclusionem quod incompatibilitas aderat inter adhacionem sectae massonicae et identitatem catholicam. Ergo reassumi debet canon 2335 qui sic sonat: «Nomen dantes sectae massonicae aliisve eiusdem generis associationibus quac contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur, contrahunt ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam», bp. C. Lara, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

³³ «Mens Consultorum et Secretariac est absolute et totaliter contraria ob rationes quac inveniuntur in voto Patris Gomez apud Universitatem «Angelicum» professoris et nostrae Commissionis Consultoris. Et praesertim quia in hoc vinculati sumus aliquo modo quodam Principio inter ea quac Codicis iuris Canonici recognitionem dirigant, a Synodo Episcoporum anno 1967 adprobato, in quo dicitur quod poenae latae sententiae ad paucissimos tantum casus reducendae sunt», Tamżc.

³⁴ Por. *Communicationes* 1 (1969) 85.

nomularstwa³⁵. W uwagach zaproponowanych przez Konferencję Biskupów Niemiec za zachowaniem w nowym KPK ekskomuniki, została podkreślona niezgodność pomiędzy wiarą chrześcijańską i działalnością przeciw Kościołowi, która jest istotna przy ustaleniu przestępstwa. W argumentacji bp. Castillo Lara podkreślił, że doktryna komunizmu oraz materializmu ateistycznego jest bardziej niebezpieczna i niezgodna z wiarą katolicką i tam gdzie może niszczy Kościół, dlatego więc nikt nie zaproponował aby ukarać ekskomuniką *latae sententiae* komunizm?

Następnie przewodniczący Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK kard. Felici podkreślił fakt, że w nowym KPK należy zmniejszyć kary *latae sententiae*, co odpowiada mentalności nakreślonej przez pierwszy Synod Biskupów z 1967 roku. Schematy kodeksowe zawierają jedynie pięć ekskomunik a za przerywanie ciąży wprowadzono interdykt (w ostatnim projekcie oraz w KPK 1983 wprowadzono ekskomunikę kan. 1398); z jakiego powodu? Ponieważ ekskomunika jest karą bardzo ciężką³⁶.

³⁵ «Si in aliquibus casibus, v.g. in quadam natione, res periculosa est, possunt et debent Episcopi in lege particulari poenam etiam latae sententiae, si volunt, comminare. Rogo ne detur in lege universalis, sed relinquatur iuri particulari, quia nihil prohibet quominus Episcopus aliquis vel Episcopi aliquorum nationum commincent poenam latae sententiae, excommunicationem etiam, si volunt, et si audent, in nomen dantes sectae massonicae. Ergo nulla poena latae sententiae. Talis est ratio, quae pro nobis etiam alicuius momenti est, quia sunt duae quaestiones, quae in «animadversiones» ponuntur in favorem excommunicationis: Incompatibilitas relate ad fidem christianam et machinatio contra Ecclesiam, quae praesertim secunda est essentialis in factispecie poenali, ut iam dixi, can. 2335. Sed omnes sciunt quod communismus, secta comunista, relate ad doctrinam, est multo magis incompatibilis cum fide catholica. De hoc credo quod nemo dubitat. Communismus est materialismus atheisticus et si massones possunt admittere, cum aliqua incongruentia, etiam aliquam fidem in Deo, communistae nullam, ex officio, ex essentia, ex instituto, nullam possunt profiteri fidem.

Secundo: machinatio contra Ecclesiam. Credo quod non sit probandum quod communismus infensissimus est Ecclesiae. Et ubi potest, Ecclesiam totaliter destruit, vel destruere conatur. Qua de causa nemo petit quod comminetur etiam explicitè excommunicatio latae sententiae in communismum? Quia est positio politica. In Codice tamen quia de Codice agimus, non debet causa tantum politica tanti ponderis esse», bp. C. Lara, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

³⁶ «Ego aliquid addam, sed breviter. Dixit Exc. mus Secretarius nos reducere debuissè poenas latae sententiae ad minimum. Et hoc censo responderè mentalitati expressae in Synodo Episcoporum. Nos antea posuimus in Codice tantummodo quinque excommunicationes latae sententiae, ni fallor. Antea quinque.

Pro abortu, nos posuimus interdictum; qua ratione? Quia revera excommunicatio est tam magna poena in conceptu ecclesiologico. Quod videbatur nimia pro procurantibus abortum, eo quod saepe ille vel ii qui procurant abortum hoc faciunt sine illa plena malitia, quae inest aliis criminibus quae plecti solunt excommunicatione. Quapropter, iam dicebatur de interdicto, quod fere easdem sequelas habebat in praxi quam excommunicatio; nam non permittebat receptionem sacramentorum. En erat ratio. Habebatur poena pro abortu, nonne? Sed statutum est ut fieret per interdictum. Sed, instantibus multis, iam Commissio, vel potius Secretaria et Consultores censuerunt introducere etiam hanc excommunicationem. Praesertim ob circumstantias suffragationis italicæ, ni fallor», kard. Felici, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

Kard. I. Schröffer nie mogą uczestniczyć w zebraniu plenarnym konsultorów, 19 października 1981 roku przesłał na piśmie swoje uwagi, proponując zmianę kanonu³⁷.

W dniu 22 października 1981 roku odbyło się drugie zebranie plenarne konsultorów, przewodniczący przekazał głos odnośnie kar kard. Siri, który podkreślił zgodnie z Konferencją Episkopatu Niemiec, że wolnomularstwo nie zmieniło się w swojej działalności³⁸.

Kard. König zaznaczył, że schemat kan. 1326 jest wystarczający, ponieważ jego sformułowanie obejmuje również sektę masonską, która jest zróżnicowana w różnych krajach. Mówca zaznaczył, że należy również wziąć pod uwagę inne organizacje działające przeciw Kościołowi, np. ateizm, który zwalcza jakąkolwiek religię³⁹.

Były prefekt Kongregacji Doktryny Wiary kard. F. Šeper wskazał na fakt, że będąc w okresie ekumenizmu, liczne osoby zaproponowały ekumenizm z naszymi braćmi masonami. Kongregacja Doktryny Wiary od

³⁷ «l. Mutanda est canonis enuntiatio. Dicatur: «Qui in consociatione contra Ecclesiam secreto machinatur, ipso iure est excommunicatus. Idem valet de eo qui talem consociationem promovet vel moderatur» (cfr. schematis can. 1326; CIC can. 2335). 2. Tali modo poena puniuntur non omnes indiscriminatim, sed soli hi qui corum enim [sic!] actione scipsos extra Ecclesiam ponunt. Nam ipsi scipsos extra communionem Ecclesiae constituunt. 3. Tali dictione generali non tantum «massones» sed uti videtur etiam «communistae» quidam, culpabiliter agentes, eadem placentur poena. Quod iustum est!», kard. I. Schröffer, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

³⁸ «Ad primam partem dubii respondeo *Affirmative*. Rationes: 1) Nihil practice est mutatum in modo procedendi sectae massonicae. 2) Si obicitur antea ex auctoritate (Paulo VI) dictum esse poenas reducendas, respondendum duco: «Nos in consulendo debere ea agere quae huic tempori sunt accommodata». 3) Periculum grave inducendi in clericos ut aliter in Ecclesia sentiant et agant. Ad secundam partem *Negative*. Consentio in quae Conferentia Episcopalis Germanica in hoc argumento proposuit», kard. Siri, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

³⁹ «Ad quintum punctum, Patres Venerabiles, mihi loqui liceat: Textus canonis 1326 schematis sufficit quia in eo etiam, quoad primam partem saltem, secta massonica includitur et in quantum contra Ecclesiam machinatur. Novus textus schematis, qui loquitur de poena ferenda, est modus procedendi qui concordat cum linea fundamentali iuris poenalis. Excommunicatio latae sententiae ad pauca et gravissima delicta restringatur. Novum ius poenale tale principium observat. Argumentum Conferentiae Germanicae fortasse pro diversis regionibus sed non pro omnibus valet. Hoc luget ex rescripto Congregationis pro Doctrina Fidei anni 1974 in quo ostenditur magna diversitas Conferentiarum Episcoporum in iudicanda secta massonica.

Secta massonica revera secundum loca et tempora aliter et aliter se ostendebat et ostendit; ubicumque necesse esset ut remaneret poena latae sententiae, ibi potest Superior competens ad puniendum procedere in quantum necessarium et opportunum videtur; considerandum est num aliae machinationes, v.g. atheismus qui omnem religionem oppugnat, includendae essent. Gratias», kard. König, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

kilku lat wiele razy zajmowała się tą materią czy należy abrogować ekskomunikę, która znajdowała się w KPK 1917 czy nadal należy ją zachować. W ostatecznej konkluzji wyciągnięto wniosek, że odnośnie zasad nic nie należy zmieniać w tej materii. Powodem tej decyzji był fakt, że liczne Konferencje Biskupów, w różny sposób przedstawiały wpływ i znaczenie wolnomularstwa. Jako ekspert materii kard. F. Šeper skoncentrował się na ocenie Konferencji Episkopatu Niemiec, która opracowała nową wizję wolnomularstwa i jego niebezpieczeństwo, przytaczając owoce wolnomularstwa, takie jak: małżeństwo cywilne, rozwód, przerywanie ciąży⁴⁰. Następnie prelegent wskazał na największe niebezpieczeństwo wynikające z alienacji doktryny katolickiej, z której wypływa działalność przeciw Kościołowi, koncentrująca się w relatywiźmie, dla którego odrzuca się jakikolwiek dogmat: «Ergo mentalitas est absolute contraria mentalitati christianae et ex hac mentalitate, hoc esset verum fundamentum, venit ista machinatio contra Ecclesiam. Ergo, puto non debemus timere relinquere nomen massonicum in nostro canone»⁴¹.

Opinia kard. Willebrandsa odnośnie wolnomularstwa, odpowiedzialnego za Sekretariat Jedności Chrześcijan, skoncentrowała się na fakcie, że nie istnieje żadna relacja pomiędzy wolnomularstwem, które nie szuka pełnej jedności ani nigdy nie szukało z Kościołem katolickim. Stąd też z punktu widzenia ekumenicznego nie ma żadnych uwag odnośnie zachowania czy zmiany kanonu 2335.

Kard. J. Ratzinger przedłożył swoje wnioski w sprawie wolnomularstwa podkreślając, że opinia Konferencji Episkopatu Niemiec w sprawie zachowania ekskomunikacji *latae sententiae* nie dotyczy partykularnej sytuacji Niemiec, w której wolnomularze są nastawieni przyjaźniej do Kościoła niż w innych krajach. Opinia Konferencji Episkopatu Niemiec

---

⁴⁰ «Episcopi Germaniac cum studio protracto, ni fallor, per sex annos, studio valde diligenti, venerunt ad aliquam, ut ita dicam, novam visionem sectae massonicae vel periculositatis sectae massonicae, quia usque adhuc semper sermo erat de machinatione contra Ecclesiam vel contra Statum et nunc multi dicunt apud nos «non machinantur, ergo possunt catholici esse membra». Hic debemus valde attendere. Hodie forsitan non tam machinantur quia iam satis machinabantur et non habent ad quid machinari. Ni fallor, etiam in nostra actate situatio quae hodie adest inde a Risorgimento – in monte «Janiculo» ubi adest monumentum Garibaldi adsunt omnia signa massonica – et, ni fallor, omnia quae in Italia hoc tempore facta sunt quoad matrimonium civile, quoad divortium, quoad abortum et quoad alias res sunt fructus massonici, et non solum in Italia sed etiam in aliis nationibus. Ergo res non est parvi momenti», kard. F. Šeper, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

⁴¹ Tamżc.

rzuca światło na strukturę generalną wolnomularstwa, tak bardzo zróżnicowanego, która nadal obowiązuje. Z opinii biegłych kard. J. Ratzinger uwypuklił dwie sprawy wielkiej wagi:

1. Istota wolnomularstwa, pomimo wielkiego zróżnicowania bazuje na relatywizmie w podwójnym znaczeniu, a) relatywizm pomiędzy prawdą a nieprawdą, wg którego wolnomularze uważają, że dla człowieka jest niemożliwe poznanie prawdy; b) relatywizm pomiędzy dobrem a złem⁴².

W merytorycznej części kard. J. Ratzinger wskazał na niebezpieczeństwo relatywizmu i zasad wolnomularstwa silnie zakorzenionych w sumieniu ludzi, które niszczą naszą wiarę: «Duplex hic relativismus quam maxime consors est mentalitatis hodiernae et quasi certum aliquid in conscientia occidentali praesupponitur. Et sine dubio etiam apud catholicos crassatur. Sin autem fides nostra sub hac luce spectatur, secundum primam apparentiam quasi immutata continuare videtur. Revera autem a sua radice, quae est fides veritatis, moritur et evanescit quia solummodo sic tamen omnes mutabiles sunt, quia eodem modo verae ac falsae nominari possunt. Sicut, ut verbis Tertulliani utar, fides nostra a veritate in meram consuetudinem transmutatur. Crisim nostram etiam moralem funditus hoc relativismo ali, nemo est qui non videat, et secundum meam sententiam hic relativismus ad nucleum totius nostrae criseos pertinet.

In hac consonantia inter principia massonica et elementa ea conscientiae modernae quae fidem destruere conantur ego video periculum illud extraordinarium sectae massonicae quae cam incomparabilem facit cum aliis periculis et canonem seu saltem nominationem nominis massonum necessarium redditi»⁴³.

Na temat niebezpieczeństwa komunizmu kard. J. Ratzinger zasygnalizował, że jego zasady i niebezpieczeństwo jest jaśniejsze od światła, natomiast niebezpieczeństwo wolnomularstwa jest bardziej subtelne.

---

⁴² «Ad essentiam sectae massonicae, in omnibus differentiis haud parvis quae revera existunt (hoc non negamus), ad essentiam tamen in omnibus pertinet relativismus et quidem duplici sensu: a) Relativismus inter verum et falsum: veritatem homini inaccessibilem esse putant et sic omnes affirmationes sensu dialectico ad se invicem complementarias esse videntur, nihil simpliciter ut verum defendi potest secundum eos. b) Relativismus affirmatur etiam inter bonum et malum, malum in sensu poetae nostri Goethe; secundum eos pars est illius virtutis quae forsitan malum vult, sed bonum afficit iterum complementarie; bonum et malum relative inter se habentur», kard. J. Ratzinger, PCLTI, Congregatio Plcnaria, 150-168; 308-335; 349-352.

⁴³ Tamże.

Następnie kard. J. Ratzinger wskazał na symbole wolnomularskie, które przechodzą przez śmierć symboliczną i są całkowicie przeciwne sakramentom Kościoła. Prelegent zaznaczył, że istnieją trzydzieści trzy stopnie wolnomularstwa i jedynie trzy pierwsze stopnie poddano dialogowi, których analiza w sposób nieoczekiwany wskazała na niezgodność pomiędzy wiarą i sakramentami Kościoła.

W zakończeniu mówca stwierdził, że biorąc pod uwagę te wszystkie rzeczy, zaproponowana opinia o Gomez – z całym szacunkiem do jego osoby – została opracowana powierzchownie i nie odpowiada powadze tematyki oraz pracy Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji KPK, dlatego należy zachować w nowym Kodeksie ekskomunikę *latae sententiae*⁴⁴.

Zmiana kanonu w nowym Kodeksie – zaznaczył kard. Philippe – może wskazywać na fakt, że Kościół zezwala na zapisywanie się do wolnomularstwa, dlatego nowy zapis «iusta poena puniatur» jest niewystarczający, a z drugiej strony kara ekskomunikacji jest bardzo ciężka, dlatego zaproponował nowy zapis kanonu, dodając «non exclusa censura», vel «non excluso interdicto»⁴⁵.

W dalszej części dyskusji kard. Palazzini poparł całkowicie opinię Konferencji Biskupów Niemiec, zaznaczając, że jest jej przeciwna opinia ekspertów-konsultorów tej komisji. Kard. Palazzini zaznaczył, że ciężar tych opinii nie jest równy, ponieważ z jednej strony znajdują się pasterze dusz, którzy nabyli wielkie doświadczenie w tej materii, a z drugiej strony eksperci-konsultorzy, którzy mają przygotować schematy nowych kanonów. Racje teoretyczne konsultorów nie są większe od tych, które przedłożyli biskupi. Konsultorzy odwołują się do zasad rewizji KPK zatwierdzonych przez Synod Biskupów z 1967 roku; lecz te zasady pozostają. Chodzi tutaj o aplikację zasad. Aktualna działalność duszpasterska określa a nie sprze-

---

⁴⁴ «Systema nempe symbolorum massonicorum quod per mortem symbolicam vadens, sacramentis Ecclesiae funditus contrariatur, eademque quodammodo etiam imitatur. Notandum hic est triginta tres gradus apud massonicos existere et solummodo tres gradus infimos dialogo et inquisitioni apertos esse, cum quoad alios triginta gradus disciplina arcana quam severissime observata sit. Nescimus ergo quid in his superioribus gradibus contineatur, sed ea quae in tribus primis infimis gradibus in lucem venerunt, modo inexpectato penitus incompatibilia cum fide et sacramentis Ecclesiae sunt.

His omnibus perpensis, iudicium Patris Gomez nobis propositum, salva reverentia, cum levitate quadam factum esse mihi videtur, quae gravitati rei et laboris a nobis peracti non correspondet. Qua de causa, censeo excommunicationem latae sententiae in novo Codice retinendam esse et adhaerere proposito Card. Seper de nova formulatione huius canonis», Tamże.

⁴⁵ Tamże.

ciwia się zasadom. Należy unikać pozycji przeciwnych. Na Synodzie Biskupów byli również obecni biskupi z Niemiec i zatwierdzili zasady rewizji teraz przytaczane. Po sześćioletnim dialogu biskupi proszą o zachowanie kary dla dobra dusz; z tego powodu nie zostają zmienione zasady.

Konsultorzy twierdzą, że w wypadku zapisania się do wolnomularstwa brakuje istoty elementu przestępstwa, ponieważ nie ma określonego przestępstwa. To nie jest zgodne z prawdą. Istnieje tutaj apostazja przynajmniej niewyraźna, ponieważ «credo – wyznanie» wolnomularskie jest niezgodne z wyznaniem wiary Kościoła. Credo wolnomularskie, jakiegokolwiek rodzaju, neguje objawienie i dlatego naturalnie dąży do wyeliminowania jakiegokolwiek katolickiej religii objawionej, pomimo że do swoich szeregów przyjmuje pojedynczych wiernych Kościoła. Analiza poszczególnych przypadków, czy osoby popadły w karę czy nie, nie należy do ustawodawcy lecz do komentatorów i spowiedników. W pracy duszpasterskiej należy unikać dwuznaczności, ponieważ wskazanie wiernym pewnej drogi do zbawienia należy do ważnego obowiązku urzędu nauczycielskiego, a w tym przypadku było zbyt wiele dwuznaczności, szczególnie w tych ostatnich czasach⁴⁶. Nietrafne jest porównywanie wolnomularstwa z komunizmem, który otwarcie występuje przeciw Kościołowi, jeżeli zostanie abrogowana ekskomunika powstanie następująca interpretacja: wolnomularstwo nie jest już potępione, dlatego można wstępować do niego⁴⁷.

⁴⁶ «Sufficiat revocare exemplum in Italia habitum, ut ex ephemericidibus scitis, quia nonnulli catholici adscripti fuerunt cuidam sectae massonicae atque a pluribus dictum fuerat sectam massonicam non amplius damnatam esse ab Ecclesia. Nec obliviscendum est quod sectae massonicae, quae saepe saepius humanitatis amore colorantur, socialitatem inter homines et fraternitatem inter omnes subtiliter minantur, quia in muneribus in societate attingendis, in subsidiis dandis et in commodis in societate fruentis favent maxime suis sodalibus, dum pugnant contrarios et haec omnia abscondite faciunt ita ut nec detur quaedam possibilitas sese defendendi», kard. Palazzini, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

⁴⁷ «Sub hoc respectu non tenet comparatio facta cum communismo. Communismus est aperte contra Ecclesiam, ita ut nec detur dubitatio inconciliaritatis inter Ecclesiam et communismum marxistam, pro iis qui volunt oboedire magisterio Ecclesiae.

Etiam quoad Codicem diversa est positio. Coram novo Codice conficiendo diversimode se habent. Damnatio sectae massonicae stabat in Codice nunc vigente, pro secta massonica quaestio est de servanda vel non servanda in novo Codice damnatione. Si auferatur, interpretatio erit haec: secta massonica non est amplius damnata, ergo licet ei adhaerere. E contra damnatio communismi non stabat in vetere Codice; etiamsi nunc non iteratur in novo Codice, nemo potest statim dicere quod communismus damnatus non sit, quia nihil novi fit; manet tamen damnatio S. Officii.

De cetero concordo cum modificatione canonis proposita a Card. Seper, ita ut etiam inter eos qui machinantur contra Ecclesiam comprehendantur etiam communistae, et deleantur verba «contra civiles auctoritates machinantur», Tamże.

Precyzując postawione pytania⁴⁸ kard. Höffner zaproponował:

«1° Ut canon de secta massonica inseratur in Codice novo.

2° Ut textus canonis exactius formuletur. Propono etiam ego, sicut et Card. F. Šeper, ut omittantur verba «vel contra legitimas civiles potestates machinantur».

3° Quaero utrum revera utile vel necessarium non sit addere etiam marxismum dialecticum; nam periculosus est; intrat etiam in mentes multorum catholicorum et etiam multorum sacerdotum, transformando quasi finem Ecclesiae in aliquam actionem revolutionariam. Quare in formulatione textus haec cogitanda essent»⁴⁹.

Exc.mus Arrieta Villalobos zaproponował abrogację kan. 2335 KPK uznając za wystarczający kan. 1326 przedstawiony w projekcie Komisji, jako raczej przytoczył fakt, że wolnomularze nie są pozbawieni pogrzebu kościelnego; w różnych częściach świata nie prowadzą działalności na szkodę Kościoła oraz nie działają w ten sam sposób⁵⁰. Tego samego zdania był Exc.mus Henriquez, który nawiązał do faktu, że sytuacja Kościoła w świecie jest zróżnicowana. Wolnomularstwo jest zróżnicowane i działa odmiennie w różnych częściach świata, dlatego nie należy odnawiać szkodliwej walki poprzez uroczyste i uniwersalne potępienie wol-

⁴⁸ «Quaestio nobis proposita non est utrum secta massonica sit contra doctrinam Ecclesiae; hoc non negatur, sed quaestio specialis haec est, utrum illa secta machinetur contra Ecclesiam, vel exactius utrum illi qui nomen dant huic sectae machinentur contra Ecclesiam.

Post multas conferentias habitas etiam cum repraesentantibus sectae massonicae in Germania dicendum est sectam massonicam non quidem semper aperte et directe machinari contra Ecclesiam sed laborare ad transformandas mentes fidelium in formam doctrinae catholicae et religioni contrariam», kard. Höffner, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ «1° In praxi hodierna membra sectae massonicae sepultura ecclesiastica non privantur, nisi fidem catholicam momento mortis expresse reiecerint. Quomodo poterimus disciplinam hanc conciliare cum can. 2335, ubi massones puniuntur sub excommunicatione S. Sedi reservata?

2° Agitur hic de legislatione ferenda pro Ecclesia universa. Attamen in multis mundi regionibus membra sectae massonicae contra Ecclesiam catholicam non amplius conspirant, neque aperte neque in abscondito. Neque aperte, quia iam omnes sciremus; neque in abscondito, quia si in abscondito machinantur, effectus eorum machinationum decursu annorum sine dubio persentirentur, in nostris regionibus, dico.

3° Modus sese gerendi erga massones valde differt in diversis mundi partibus, ea causa quod massones ipsi non eodem modo sese gerunt in universo mundo. Ex. gr., iam ab anno 1949, quando ego studens eram in Statu Foederatis Americae Septentrionalis, fuit archidieceps ubi archiepiscopus adunationem cleri celebravit in aula membrorum sectae massonicae. Aliquis potest dicere: hoc erat abusus. Ego magis dicere quod agebatur de modo diverso sese gerendi erga membra sectae massonicae, modo diverso in diversis mundi partibus agentes.

Pro his rationibus ego vellem ut maneat can. 1326 et non revertatur ad can. 2335», Exc.mus Arrieta Villalobos, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

nomularstwa karą ekskomuniki⁵¹. W następnym punkcie Exc.mus Henríquez zazaczył, że dotychczas aplikacja ekskomuniki była bardzo trudna dlatego ta kara byłaby w pewien sposób niesłuszna. W projekcie nowego Kodeksu nie ma żadnej kary dla marksistów, ateistów oraz systemu marksistowskiego, który walczy z Kościołem i religią. W Nikaragui opracowania jakie czytają osoby dorosłe, są pełne słów i obrazów wrogich Kościołowi a ministrem wychowania jest ksiądz katolicki. W Ameryce Łacińskiej nie tylko wolnomularstwo lecz również mark-

---

⁵¹ «Situatio Ecclesiarum in mundo universo diversissima est, et ita iudicare non possumus situationes alicuius partis Ecclesiae in Europa. Mentalitas populorum valde diversa est, et quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur. Et etiam principia massonica diversimode recipiuntur apud diversos populos. Ad rem.

1° In diversis ditionibus massoneria diversa est et diverse agit. Sunt enim nationes, ut in Venetiola, ubi massoneria contra Ecclesiam non machinatur hodie – fortasse sacculis transactis – sed pacifice cum Ecclesia convivit. Inutile proinde est et perniciosum bellum pacifice extinctum noviter inflammare, ut certe eveniret si noviter et sollemniter excommunicatione latae sententiae massoneria universaliter plecteretur. Novas inutiles inimicitias suscitare non debemus.

2° Usque adhuc applicatio excommunicationis perdifficilis evasit. Difficuler determinantur quando et quatenus massoneria et massones individui contra Ecclesiam machinantur.

Sunt enim massones bonae fidei qui numquam in mente habuerunt contra Ecclesiam machinari nec machinari volunt. Sed e contra cum ipsa Ecclesia multoties et diversimode cooperantur.

3° Actualis excommunicatio *inutilis* evasit ad impediendum ingressum in sectas massonicas. Recentissime in hac ipsa natione Italica reperta est secta massonica cui non pauci catholici, etiam magnae notae (ministri, deputati, senatores, generales, almirantes, etc.) nomen dederunt. Et nescio an ipsi tamquam excommunicati se habuerint, an aliquis ipsorum sit ab aliqua auctoritate ecclesiastica ut talis declaratus.

4° Haec poena esset *aliquo modo iniusta*. In schemate novi Codicis nullibi invenitur poena, qua nominatim plectantur marxistae athei et marxismus, qui revera contra Ecclesiam et religionem machinantur. In Nicaragua opuscula, quibus adulti legere edocentur, sunt plena verbis et figuris adversus Ecclesiam et religionem, et minister educationis est sacerdos catholicus. In America Latina, non massoneria, sed et marxismus est periculum maximum. Marxismus etenim libere serpit etiam inter presbyteros, religiosos et religiosas, qui, pacifica conscientia, ipsi favent immo et ipsum propagant.

Gravibus rationibus pastoralibus, ne difficilior evadat vita Ecclesiarum sub marxismo vivendum, nullo modo desidero ut nominatim marxismus sanctione poenali plectatur; sed recuso etiam excommunicationem pro massonis; illogicus esset agendi modus.

His rationibus suffultus, existimo reassumi non debere excommunicationem latae sententiae nominatim pro massoneria; sufficit quod in canone 1326 actualis schematis continetur; nam, ut dicit S. Congregatio pro Doctrina Fidei in sua observatione anni 1973: «In formulatione generica huius delicti non includitur expresse secta massonica, sed neque excluderetur. Canon enim applicaretur si et quatenus ipsa vel aliquis ex ipsius ramis vel ritibus recapse machinarentur contra bonum Ecclesiae; aliae specificationes statui possunt in iure particulari, iuxta diversa adiuncta locorum associationum».

Proinde, pro lege universali, sufficit quod in canone 1326 statuitur. Et si revera in aliqua natione vel loco videretur necessarium excommunicationem latae sententiae statuere pro secta massonica, hoc a Conferentia Episcoporum fieri potest». Exc.mus Henríquez, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352. Podobną opinię wyraził w czasie posiedzenia Exc. mus Tzadua.

sizm stanowi wielkie niebezpieczeństwo i zagrożenie. Marksizm wolno krąży również wśród księży, zakonników i zakonnic, którzy ze spokojnym sumieniem go popierają jak również proponują.

Autor wskazał na poważne motywy duszpasterskie, w których życie i działalność Kościoła byłoby jeszcze bardziej utrudnione, gdyby nałożono sankcje kościelne na marksizm, dlatego zaproponował, aby nie potępiać wolnomularzy.

Dialog prowadzony przez Konferencję Episkopatu Niemiec zaznaczył w swojej ocenie Exc.mus Morelos, usprawiedliwia ponowne umieszczenie kary *latae sententiae* w nowym KPK dla osób wstępujących w szeregi wolnomularstwa. Biorąc jednak pod uwagę karę tak ciężką powstaje trudność odnośnie opinii o wolnomularstwie. Dla motywów duszpasterskich oraz dla dobra wiernych poszczególne Konferencje Biskupów na swoim terytorium powinny ustalić czy wolnomularstwo działa przeciw Kościołowi poprzez publiczną, jasną i wyraźną deklarację⁵².

Exc.mus Castillo Lara zapoznał komisję z opinią kard. Oddi, który nie mógł osobiście uczestniczyć w posiedzeniu. Kongregacja do spraw Kleru uważa, że należy zachować ekskomunikę *latae sententiae* zarezerwowaną Stolicy Apostolskiej wobec osób zapisujących się do wolnomularstwa. Odnośnie tej sprawy Konferencja Episkopatu Niemiec dokonała dogłębnej i wyczerpującej analizy, Kongregacja do spraw Kleru przyjmuje całkowicie racje oraz wnioski końcowe. Biorąc pod uwagę szczególne okoliczności naszego czasu istnieją poważne motywy, aby Kościół Katolicki publicznie zadeklarował, że katolicy nie mogą zapisy-

⁵² «Conferentiae Episcopalis Germanicae relatio, dialogo cum massonibus habito, iustificare videtur propositionem reassumendi in novo iuris canonici Codice canonem 2335, quo punitur per excommunicationem latae sententiae qui nomen dat sectae massonicae et aliis eiusdem generis associationibus. Ni fallor, post habitum dialogum cum massonibus, Conferentia Episcoporum Philippina, saltem quoad poenam inferendam venit ad conclusionem in sensu quod, firma prohibitionem nomen dandi massonicae societati, censuit aut poenam esse tollendam aut saltem diminuendam. Quod ostendit, mihi videtur, difficultatem communem habendi iudicium de quaestione massonica, praesertim quando agitur de tam gravi poena, ut est excommunicatio ipso facto incurrenda. Attamen pro ratione pastoralis urget ut Conferentia Episcopalis iudicium ferat *utrum nempe pro suo territorio revera massonica secta contra Ecclesiam machinetur, declarationem faciens publicam, claram et explicitam pro omnium fidelium admissione et bono. Nam et accidit, ex.g. in nostro territorio, quod per dubium incompatibilitatis an non doctrinae Ecclesiae cum fide massonicae sectae et poena conexa, multi iudicaverunt se esse liberos sectam amplectendi massonicam. Ideo, his dictis, ad quaesitum respondeo: Ad 1°, Negative. Ad 2°, Affirmative, iuxta modum. Et modus est quod in can. 1326 novi schematis non sufficiat statuere si «iusta poena puniatur», sed et statuatur obligatio Conferentiae Episcopalis legem ferendi particularem circa hanc associationem, comminata determinata poena», Exc.mus Morelos, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.*

wać się do wolnomularstwa. Wszystkim jest znane jak poważne szkody wśród chrześcijan oraz w społeczeństwie świeckim wyrządziła fałszywa opinia rozpowszechniona w tych ostatnich latach, wg której uważało się, że Kościół złagodził swoje ustawodawstwo w tej materii. Jakkolwiek zmiana ustawodawstwa kanonicznego w tej materii spowodowałaby skandal dając dziennikom okazję do interpretacji, że Kościół nie tylko aprobuje lecz zachęca do zapisywania się do wolnomularstwa⁵³. W osobistych uwagach kard. Oddi jest zgodny z opinią Henriquéza oraz innych konsultorów, którzy uważają, że kara ekskomuniki *latae sententiae* wobec wolnomularzy nie powinna być umieszczona w nowym KPK⁵⁴.

⁵³ «S. Congregatio pro Clericis tenet conservandam esse excommunicationem latae sententiae Apostolicae Sedi reservatam contra adscriptos sectae massonicae aliisque eiusdem generis consociationibus.

De hac quaestione Conferentia Episcoporum Germaniae profundam atque exhaustivam inquisitionem instituit, cuius rationes et conclusiones S. Congregatio pro Clericis plene amplectitur. Ceterum ad ipsum affirmandum omnino suadet recens Declaratio de hac re, quae a S. Congregatione pro Doctrina Fidei proximo elapso mense martio [sic! vere 17 feb 1981] edita est.

Si opportunum visum est imminuere numerum poenarum ecclesiarum, nullo modo exinde sequitur excommunicationem contra sectam massonicam abolendam vel imminuendam esse. Immo, perspectis peculiaribus nostri temporis circumstantiis, gravissimae rationes existunt, cur Catholica Ecclesia rursus ac publice declaret admitti omnino non posse adscriptionem catholicorum sectae massonicae.

Apud omnes enim constat quam gravia damna, etiam in societate civili, et quam dolendam confusionem attulerit inter christifideles falsa opinio, huiusce postremis annis diffusa, qua putabatur Ecclesiam relaxavisse suam disciplinam in hac re. Revera haec fuit ratio, cur S. Congregatio pro Doctrina Fidei necessarium nuper duxerit praedictam Declarationem promulgare. Rem plene confirmant recentiores eventus, quae tantopere perturbaverunt civilem ordinem in Italia.

Quae cum ita sint, quaelibet relaxatio veteris disciplinae canonicae in hac re non solum scandalum gigneret et expectationem bonorum omnium deciperet, sed etiam, quod gravius esset, periculosam ansam praeberet ephemericibus et mediis communicationis socialis, quae talem agendi modum absque dubio interpretarentur tamquam approbationem, si non commendationem, adscriptionis sectae massonicae. Quod quidem non sine detrimento gravissimo esset etiam pro tutela disciplinae clericorum.

Quare textus canonis deberet emendari hoc modo:

Qui nomen dant sectae massonicae aliisque consociationibus quae contra Ecclesiam machinantur, contrahunt ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicae reservatam», kard. Oddi, PCLTI, Congregatio Plenaria, 150-168; 308-335; 349-352.

⁵⁴ «Tamquam votum personale, plene adhaerco iis quae dixit, et bene, Exc. mus Henriquéz et plures alii Patres qui de hac re locuti sunt. Nunc brevissima addam. Poena datur in delinquentem, et commensurari debet delicto. Non potest adhiberi solummodo, dico solummodo, tamquam remedium pastorale, scilicet solummodo ad alios deterrendos, quia hoc esset aliquo modo instrumentalizatio vel considerare personam uti obiectum. In hoc sensu, si delictum alio delicto gravius est, non potest dari poena gravior in delictum quod minoris entitatis est.

Ceteroquin quinam sint hodie effectus practici, reales, poenae excommunicationis latae sententiae; quinam sunt effectus practici? Iam Exc. mus Henriquéz optime dixit sese referendo ad situationem practicam in Italia cum «Loggia P 2».

Mco submisso iudicio, omnibus perpensis, opportunius censeo poenam excommunicationis latae sententiae iterandam in sectae massonicae adscriptos non esse. Effectus negativi reintroductionis can. 2335 longe maiores quam effectus positivi, qui auspicantur, crunt», Tamžc.

Po zakończeniu dyskusji przystąpiono do głosowania nad kan. 1326 przedstawionego schematu «Kto zapisuje się do stowarzyszenia działającego przeciw Kościołowi, powinien być ukarany sprawiedliwą karą; kto zaś popiera tego rodzaju stowarzyszenie lub nim kieruje, powinien być ukarany interdyktem». Na 59 konsultorów 31 poparło projekt kan. 1326. Następnie poddano głosowaniu drugi projekt, wg którego należy ponownie umieścić w nowym KPK kan. 2335 *nomen dantes sectae massonicae aliisve eiusdem generis associationibus quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur, contrahunt ipso facto excommunicationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam*. Na 59 głosujących jedynie 13 poparło projekt.

W obecności Ojca Świętego Jana Pawła II kard. Felici przedstawił wynik głosowania. Na wniosek kilku kardynałów, którzy nie zrozumieli zaproponowanego zapisu dnia 21 października 1981 roku powtórzono głosowanie, w wyniku którego jedynie 15 głosujących z 58 wypowiedziało się za propozycją, że należy ponownie umieścić w nowym KPK kan. 2335. W następnym głosowaniu 34 ekspertów konsultorów z 58 poparło schemat kan. 1326 «kto zapisuje się do stowarzyszenia działającego przeciw Kościołowi, powinien być ukarany sprawiedliwą karą; kto zaś popiera tego rodzaju stowarzyszenie lub nim kieruje, powinien być ukarany interdyktem».

Poddano również dyskusji formułę kard. F. Šepera⁵⁵ «Kto zapisuje się do sekty masońskiej lub innych stowarzyszeń działających przeciw Kościołowi czy alienujących doktrynę Kościoła, powinien być ukarany sprawiedliwą karą. Kto zaś popiera tego rodzaju stowarzyszenie lub nim kieruje, powinien być ukarany interdyktem». Niektórzy wstrzymali się od głosu. 20 konsultorów z 58 poparło propozycję.

---

⁵⁵ «Qui nomen dant sectae massonicae seu aliis consociationibus, quae contra Ecclesiam machinantur vel a doctrina Ecclesia alienant, iusta poena puniantur. Qui autem eiusmodi consociationes promovet vel moderatur interdicto puniatur», Tamże.

12. *Declaratio de associationibus massonicis*⁵⁶

W przeddzień wejścia w życie Kodeksu Prawa Kanonicznego, dnia 26 listopada 1983 roku Kongregacja Doktryny Wiary ogłosiła Deklarację *Quaesitum est: de associationibus massonicis* odnośnie do stowarzyszeń masońskich. W sposób niezmiernie klarowny zostało wyrażone «niezmiennie, negatywne stanowisko Kościoła» wobec przynależności katolików do stowarzyszeń masońskich».

Reforma kan. 2335 KPK 1917, który karał ekskomuniką osoby należące do masonerii, stała się powodem licznych pytań kierowanych do Kongregacji w sprawie pozycji Kościoła wobec wolnomularstwa⁵⁷. Z różnych stron świata docierały do Kongregacji Doktryny Wiary listy z pytaniami na temat oceny wobec masonerii: «Stawiano pytanie – stwierdza deklaracja – czy ocena Kościoła odnośnie do stowarzyszeń masońskich zmieniła się pod wpływem faktu, iż nowy Kodeks Prawa Kanonicznego nie wymienia wolnomularstwa w sposób wyraźny jak poprzedni».

KPK 1983 nie wymienia masonerii w sposób wyraźny jak to czynił KPK 1917 w wyniku wnikliwej dyskusji jaka miała miejsce w 1981 ro-

⁵⁶ «Quaesitum est an mutata sit Ecclesiae sententia circa associationes massonicas propterea quod in novo Codice iuris canonici de ipsis non fit mentio expressa sicut in veteri codice.

Sacra haec Congregatio respondere valet talem circumstantiam tribuendam esse criterio in redactione adhibito, quod servatum est etiam quoad alias associationes pariter silentio praetermissas eo quod in categoriis latius patentibus includebantur.

Perstat igitur immutata sententia negativa Ecclesiae circa associationes massonicas, quia earum principia semper inconciliabilia habita sunt cum Ecclesiae doctrina ideoque eisdem adscriptio ab Ecclesia prohibita remanet. Christifideles qui associationibus massonicis nomen dant in peccato gravi versantur et ad sacram communionem accedere non possunt.

Auctoritatibus ecclesiasticis localibus facultas non est proferendi iudicium circa naturam associationum massonicarum quod secumferat supradictae sententiae derogationem, ad mentem declarationis sacrae huius congregationis, die 17 februarii 1981 factae.

Hanc declarationem in conventu ordinario huius s. congregationis deliberatam, summus pontifex Ioannes Paulus PP. II, in audientia infrascripto cardinali praefecto concessa, adprobavit et publici iuris fieri iussit.

Romae, ex aedibus S. Congregationis pro Doctrina Fidei, die 26 novembris 1983. Ioseph card. Ratzinger, praefectus, Fr. Hieronymus Hamer O.P., archiep. tit. Loricensis, secretarius». S.C. pro Doctrina Fidei, Decl. *Quaesitum est: de associationibus massonicis*, 26 Nov. 1983, AAS 76 (1984) 300; *Apollinaris* 57 (1984) 38; *L'Osservatore Romano*, 27-11-1983, 2; EV, 9/553.

⁵⁷ Por. W. Waldstein, *Zum rechtlichen Charakter der „Declaratio de Associationibus Massonicis“*, w: Im Dienst von Kirche und Staat: In Memoriam Carl Holbock, Vienna 1985, 519-528.

ku odnośnie do kan. 2335. KPK 1983 nowym sformułowaniem kan. 1374⁵⁸ obejmuje również inne stowarzyszenia działające przeciw Kościołowi: *Sacra haec Congregatio respondere valet talem circumstantiam tribuendam esse criterio in redactione adhibito, quod servatum est etiam quoad alias associationes pariter silentio praetermissas eo quod in categoriis latius patentibus includebantur*⁵⁹.

Prefekt – kard. J. Ratzinger wyjaśnił, że «Niniejsza Kongregacja jest w stanie odpowiedzieć na to, iż okoliczność ta jest spowodowana kryterium redakcyjnym takim samym jak dla innych zrzeszeń, które podobnie nie zostały wymienione, ponieważ włączone są do szerszych kategorii».

Motywy wyrażające niezgodność pomiędzy przynależnością katolików do masonerii znajdują głębokie korzenie w oświadczeniu Konferencji Biskupów Niemieckich, która po sześciu latach dialogu «et diligentem investigationem» doszła do konkluzji, iż masoneria w swojej mentalności, podstawowych przekonaniach, jak również «pracy w świątyni» pozostała całkowicie bezzmienna⁶⁰.

Wspomniane przeciwieństwa naruszają podstawy istnienia chrześcijańskiego. Dogłębne badania rytów i duchowego świata masonskiego wyjaśniły, że równoczesna przynależność do Kościoła katolickiego i wolnomularstwa jest wykluczona».

W centralnej części Deklaracji nadal zostaje podkreślona «niezmieniona negatywna ocena Kościoła o wolnomularskich zrzeszeniach, ponieważ ich zasady zawsze były uważane za nie do pogodzenia z nauką Kościoła i dlatego też przystąpienie do nich pozostaje nadal zabronione. Wierni, którzy należą do wolnomularskich zrzeszeń, znajdują się w stanie ciężkiego grzechu i nie mogą przyjmować Komunii Św.»⁶¹.

Odwołując się do stanowiska Kościoła wobec masonerii, wyrażonego w licznych dokumentach i opracowaniach, w sposób bardzo jasny wyłaniają się wielorakie racje doktrynalne oceny negatywnej. Deklaracja Kon-

⁵⁸ «Kto zapisuje się do stowarzyszenia działającego w jakikolwiek sposób przeciw Kościołowi, powinien być ukarany sprawiedliwą karą; kto zaś popiera tego rodzaju stowarzyszenie lub nim kieruje, powinien być ukarany interdyktem».

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Por. R.E. Jenkins, *The evolution of the church's prohibition against catholic membership in freemasonry*, w: *The Jurist* 56 (1996) nr 2, 735-755.

⁶¹ «Perstat igitur immutata sententia negativa Ecclesiae circa associationes massonicas, quia earum principia semper inconciliabilia habita sunt cum Ecclesiae doctrina ideoque eisdem adscriptio ab Ecclesia prohibita remanet. Christifideles qui associationibus massonicis nomen dant in peccato gravi versantur et ad sacram communionem accedere non possunt», Tamże.

gregacji Doktryny Wiary z dnia 26 listopada 1983 roku pragnie zająć stanowisko wobec masonerii na poziomie bardziej pogłębionym a z drugiej strony istotnym dla istniejącego problemu: na płaszczyźnie niezgodności zasad wiary i jej wymagań moralnych⁶². O. Bernard Häring odpowiadał czytelniczce *Famiglia Cristiana* na list z 19-04-1970: «Nie widzę naprawdę żadnej racji rozumowej – przynajmniej w normalnych przypadkach – dlaczego katolik praktykujący musiałby wstępować do loży masońskiej. Jest tak wiele stowarzyszeń katolickich i to czysto świeckich, aby czynić dobro na chwałę Boga, że właściwie nie rozumię, dlaczego katolik musiałby zostać masonem. Według mnie jest to właściwe w sposób szczególny w Italii. Dla motywów duszpasterskich i zjednoczenia pomiędzy wszystkimi ludźmi, możemy zachować przyjazne stosunki z masonami. Lecz dlaczego musimy zostać członkami ich organizacji?».

Duilio Poggiolini, w aktach przesłuchania na temat „systemu zdrowia” powiedział: «Wystąpiłem z loży, ponieważ byłem wierzący i uważałem, że istnieje niezgodność z moją wiarą»⁶³.

Ustawodawstwo karne Kodeksu Prawa Kanonicznego nie przewiduje żadnej kary wobec wiernych, którzy zapisują się do masonerii, ponieważ ustawodawca wyraźnie jej nie wymienia. Dlatego przed wydaniem Deklaracji zapisanie się do masonerii nie stanowiło przestępstwa karanego sankcjami, o ile masoneria nie znajdowała się w kategorii stowarzyszeń «działających przeciw Kościołowi» (kan. 1374), a to należało udowodnić. Deklaracja jasno stwierdza, że «wierni, którzy należą do wolnomularskich zrzeszeń, znajdują się w stanie ciężkiego grzechu i nie mogą przyjmować Komunii Świętej».

W końcowej części deklaracji Kongregacja zarezerwowała sobie osąd odnośnie do natury stowarzyszeń masońskich, dlatego władze lokalne nie mogą dokonywać zmian od postanowień. Ojciec Święty Jan Paweł II w czasie audiencji udzielonej kardynałowi prefektowi zatwierdził i nakazał opublikowanie deklaracji.

13. Niezgodność pomiędzy wiarą katolicką a masonerią

Deklaracja *Quesitum est*, Kongregacji Nauki Wiary, z dnia 26 listopada 1983 roku odnośnie masonerii, pokrótce została wyjaśniona 23 lutego 1985 roku w *L'Osservatore Romano. Riflessioni ad un anno dalla*

---

⁶² G. C a p r i l e, *Ancora sull'appartenenza alla Massoneria*, w: *La Civiltà Cattolica*, 2 (1985) 582.

⁶³ *Il Tempo*, 19 lutego 1994, 5; *Corriere della Sera*, 19 lutego 1994, 2.

dichiarazione della Congregazione per la dottrina della fede. Inconci-liabilità tra la fede cristiana e la massoneria. [Refleksje po roku czasu od deklaracji Kongregacji Nauki Wiary. Niezgodność pomiędzy wiarą chrześcijańską i masonerią].

«Od kiedy Kościół zaczął zabierać stanowisko wobec masonerii, jego negatywnej pozycji przyświecały liczne racje praktyczne i doktrynalne. Urząd Nauczycielski Kościoła zdemaskował idee filozoficzne i pojęcia moralne masonerii, które są przeciwne nauczaniu katolickiemu. Według Leona XIII istotnie można je sprowadzić do naturalizmu racjonalnego, który pobudzał działalność przeciw Kościołowi».

W liście do narodu włoskiego *Custodi*, z dnia 8 grudnia 1892 roku, tak pisał Ojciec Św.: „Pamiętajmy, że chrześcijaństwo i masoneria są w istocie niezgodne, w ten sposób kto się zapisuje do jednej oddziela się od drugiej”.

Z tego powodu «dla chrześcijanina pozostanie ciągle niemożliwe zachowanie więzi z Bogiem w podwójny sposób.

Jedynie Jezus Chrystus jest właściwym Mistrzem Prawdy i jedynie w Nim chrześcijanie mogą znaleźć światło i siłę, aby żyć według zamia-rów Bożych, pracując dla prawdziwego dobra braci».

Zakończenie

Dokumenty Stolicy Apostolskiej, KPK 1917 oraz liczne Dekrety i De-klaracje nadal podkreślają «niezmienną negatywną ocenę Kościoła o wol-nomularskich zrzeszeniach, ponieważ ich zasady zawsze były uważane za nie do pogodzenia z nauką Kościoła i dlatego też przystąpienie do nich pozostaje nadal zabronione. Wierni, którzy należą do wolnomular-skich zrzeszeń, znajdują się w stanie ciężkiego grzechu i nie mogą przyj-mować Komunii Św.».

La massoneria nei documenti della Santa Sede e nelle disposizioni del Codice di diritto canonico con particolare riferimento ai decreti della Congregazione per la Dottrina della Fede (1949-1983).

La libera muratoria (comunemente chiamata massoneria) viene trattata e presentata in molte pubblicazioni sotto diversi aspetti e svariati punti di vista. Dal punto di vista del diritto canonico non esistono pubblicazioni riguardanti la libera muratoria, manca anche approfonditi studi critici in materia condotti in un'ottica comparata con la filosofia, la teologia e il diritto dai studiosi cattolici.

Nella nostra ricerca, passando attraverso un confronto delle disposizioni della Chiesa previste per la libera muratoria, facciamo un riferimento diretto alla legislazione della Chiesa contenuta nel Codice di Diritto Canonico del 1917 e a numerosi documenti emanati dai Papi e dalle Congregazioni, per arrivare alle disposizioni del Codice di Diritto Canonico del 1983.

Negli ultimi secoli la massoneria, fosse essa regolare, legittima, irregolare o «deviata», senza distinzioni, è stata condannata da diversi Papi in circa seicento documenti. La questione comunque è quanto mai attuale perché molti cattolici appartengono alla libera muratoria. La divisione fondamentale, a mio avviso, comprende la fase pre-istituzionale e la fase istituzionale. Nella fase pre-istituzionale emergeva la massoneria operativa propensa alla costruzione delle cattedrali, delle basiliche e delle chiese; nella fase istituzionale si sviluppa la massoneria moderna detta speculativa. I liberi muratori londinesi, il 24 giugno 1717, nella festa di S. Giovanni Battista costituivano la Gran Loggia d'Inghilterra, la Gran Loggia Madre del Mondo.

Fin dall'inizio, in un testo diretto a tutti i fedeli, emerge la preoccupazione per la difficile definibilità, a livello concettuale e terminologico, della libera muratoria con i suoi effetti negativi a livello della Chiesa e della società civile.

Leone XIII, nell'enciclica programmatica *Quod sectam massonum: Humanum Genus*, del 20 aprile 1884, in modo significativo sottolinea gli effetti negativi delle società clandestine. L'enciclica costituisce un documento fondamentale di quel periodo.

Nel CIC del 1917 il legislatore menziona esplicitamente la setta massonica e le altre associazioni dello stesso genere le quali incorrono *ipso facto* nella scomunica riservata *simpliciter* alla S. Sede: «Chi si iscrive alla setta massonica o ad altre associazioni dello stesso genere, che macchinano contro la Chiesa o le legittime autorità civili, incorrono ipso facto nella scomunica riservata *simpliciter* alla S. Sede» (c. 2335).

Un graduale approfondimento della natura e dei fini della massoneria svolto da parte della Chiesa, prima dell'emanazione della Dichiarazione sulla massoneria del 26 novembre 1983, *Quaesitum Est*, permise alla Congregazione di accertare le posizioni dottrinali, filosofiche e morali dell'Istituzione.

P. Mariano Cordovani in un articolo pubblicato in prima pagina dall'Osservatore Romano sostiene che «fra le cose che risorgono e riprendono vigore, e non solo in Italia, c'è la massoneria con la sua ostilità sempre rinnovata contro la Religione Cattolica». Egli rileva un fatto che appare nuovo: «la voce che si sparge, nei diversi ceti sociali, che la massoneria di un certo rito non sia più in contrasto con la Chiesa, che anzi sia avvenuto un accordo tra la massoneria e la Chiesa, in forza del quale anche i cattolici possono tranquillamente iscriversi alla setta senza pericolo di scomuniche e di riprovazione».

Dopo 57 anni dall'entrata in vigore del «Codex» del 1917 «molti vescovi hanno posto il quesito a questa S. Congregazione (per la Dottrina della Fede) circa il valore e

l'interpretazione del can. 2335 del C.I.C. che sotto pena di scomunica vieta ai cattolici d'iscriversi alle associazioni massoniche o ad altre dello stesso tipo.

Il dialogo cattolico-massonico inizia con degli incontri informali tra esponenti della Chiesa Cattolica e della massoneria. Tali incontri ebbero inizio in Austria, Italia e Germania. Per approfondire alcuni aspetti di questo tema, si possono consultare, anche se in modo molto critico, diverse pubblicazioni.

Negli anni 1974-1980 la Conferenza Episcopale Tedesca costituisce una Commissione ufficialmente incaricata di esaminare la compatibilità dell'appartenenza contemporanea alla Chiesa cattolica e alla libera muratoria. La Commissione sostenne che «Indipendentemente da tutte le concezioni soggettive, l'essenza oggettiva si manifesta nei Rituali ufficiali della libera muratoria. Perciò questi documenti vennero sottoposti ad un attento e lungo esame (negli anni 1974-1980); si tratta dei Rituali dei primi tre gradi, dei quali i massoni permisero di studiare i testi, anche se i colloqui non si riferiscono solo ai Rituali».

Il fatto che la libera muratoria metta in discussione la Chiesa in modo fondamentale non è mutato. La libera muratoria non è mutata nella sua essenza. L'appartenenza ad essa mette in questione i fondamenti dell'esistenza cristiana. L'esame approfondito dei Rituali della libera muratoria e del modo di essere massonico, come pure la odierna immutata autocomprensione di sé, mettono in chiaro che l'appartenenza contemporanea alla Chiesa cattolica e alla Libera Muratoria è esclusa.

Da diverse parti del mondo arrivavano domande alla S.C. per la Dottrina della Fede sul giudizio della Chiesa nei confronti della massoneria. La normativa penale del Codice non prevede nessuna sanzione per i fedeli che si iscrivono alla massoneria, perché la medesima non viene espressamente nominata dal legislatore; quindi prima dell'emanazione della Dichiarazione l'iscrizione non costituiva un delitto punibile con sanzioni a meno che la massoneria non entrasse nella categoria delle associazioni «che cospirano contro la Chiesa» (can. 1374) e questo si doveva provare. La Dichiarazione invece afferma che gli «appartenenti alle associazioni massoniche sono in peccato grave» e proibisce ai fedeli appartenenti alle associazioni massoniche l'esercizio del diritto soggettivo fondamentale dei fedeli di accedere alla S. Comunione. «Solo Gesù Cristo e, infatti, il Maestro della Verità e solo in Lui i cristiani possono trovare la luce e la forza per vivere secondo il disegno di Dio, lavorando al vero bene dei loro fratelli».